

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2023 m. kovas

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	5
ANK 73 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl kaltės ir veikos pavojingumo</i>	5
ANK 95 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl sąvokos „kitas atsakingas asmuo“</i>	6
ANK 268 straipsnio 5 dalies taikymas	7
<i>Dėl nepagrįsto žalos paviršiniam vandens telkiniui padarymo fakto inkriminavimo</i>	7
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	8
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	8
BK 2 straipsnio 6 dalies taikymas	8
<i>Dėl draudimo bausti už tą pačią nusikalstamą veiką antrą kartą (non bis in idem)</i>	8
BK 75 straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl intensyvios priežiūros taikymo paskiriant nuteistajam arešto bausmės vykdymo atidėjimą</i>	8
BK 129 straipsnio 1 dalies, 130 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl tyčinio nužudymo ir nužudymo labai susijaudinus atribojimo</i>	9
BK 129 straipsnio 1 dalies, 132 straipsnio 1 dalies taikymas	10
<i>Dėl tyčinio nužudymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo atribojimo</i>	10
BK 183 straipsnio 2 dalies taikymas	11
<i>Dėl subjekto</i>	11
BK 24 straipsnio 6 dalies ir 183 straipsnio 2 dalies taikymas	12
<i>Dėl bendrininkavimo pasisavinant turtą</i>	12
BK 184 straipsnio taikymas	12
<i>Dėl neatsargaus didelės vertės svetimo turto iššvaistymo</i>	12
BK 72 straipsnio ir 202 straipsnio 1 dalies taikymas	13
<i>Dėl neteisėto vertimosi gydytojui dermatovenerologui priskiriama profesine veikla</i>	13
<i>Dėl nusikalstamos veikos rezultato (pajamų) konfiskavimo</i>	14
BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalių taikymas	15
<i>Dėl pornografinio turinio dalyko platinimo ir demonstravimo</i>	15
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	16
BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatų taikymas	16
<i>Dėl draudimo persekioti ir bausti už tą pačią nusikalstamą veiką antrą kartą</i>	16
BPK 8 straipsnio 3 dalies, 22 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 7 dalies nuostatų taikymas	17
<i>Dėl nuteistojo teisės į vertimą baudžiamajame procese</i>	17
BPK 20 straipsnio 5 dalies, 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalių, 324 straipsnio 6 dalies nuostatų pažeidimas	18
<i>Dėl teismo pareigos patikrinti, ar ikiteisminis tyrimas organizuotas bei atliktas objektyviai ir nešališkai</i>	18
BPK 70 straipsnio nuostatų taikymas	19
<i>Dėl užsienio valstybės išduoto ar perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribų</i>	19
BPK 112 straipsnio, 114 straipsnio nuostatų laikymasis	20
<i>Dėl draudimo antrą kartą priimti ir nagrinėti tą patį civilinį ieškinį</i>	20
BPK 112 straipsnio, 114 straipsnio nuostatų taikymas	21
<i>Dėl civilinio ieškinių perdavimo bankroto ar restruktūrizavimo bylų nagrinėjančiam teismui</i>	21
BPK 141 straipsnio 1 dalies ir BK 66 straipsnio 1 dalies taikymas	21
<i>Dėl buvimo ekspertizės įstaigoje laiko įskaitymo į bausmę</i>	21
BPK 246 straipsnio, 436 straipsnio 3 dalies nuostatų taikymas	22
<i>Dėl kaltinamojo teisės dalyvauti bylos nagrinėjime pažeidimo ir gynėjo teisės pasakyti paskutinį žodį, kai byla nagrinėjama kaltinamajam nedalyvaujant</i>	22
III. CIVILINĖS BYLOS	23
Asmenys	23
<i>Dėl pardavėjo ar paslaugų teikėjo teisės reikalauti taikyti ieškinių senatį vartotojo reikalavimams, kai ieškinį teisme, prašydamas nagrinėti vartojimo ginčą iš esmės, pareiškia pardavėjas ar paslaugų teikėjas</i>	23

Asmenys	23
<i>Dėl opciono sutarties sampratos ir jos atskyrimo nuo preliminariosios sutarties</i>	23
Daiktinė teisė	25
<i>Dėl daugiabučio namo bendrijos teisės patekti į rūšio patalpas, kuriose yra bendrojo naudojimo inžinerinės sistemos</i>	25
Prievolių teisė	26
<i>Dėl įmonės bankroto byloje kreditoriaus finansinio reikalavimo dydžio, kai kreditoriaus reikalavimo dalį padengia portfelinės garantijos išmoka</i>	26
Sutarčių teisė	27
<i>Dėl finansų įstaigos pareigos vertinti vartotojo kreditingumą</i>	27
Nemokumo teisė	27
<i>Dėl bankroto administratoriaus prašymo panaikinti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą išmokėti dividendus</i>	27
<i>Dėl turto, priklausančio keliems bendraturčiams, pardavimo bankroto procese, kai bendraturčiai bankrutuoja skirtinguose procesuose</i>	28
Civilinio proceso teisė	29
<i>Dėl Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, teisės reikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo priteisimo</i>	29
<i>Dėl baudos paskyrimo už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis</i>	30
<i>Dėl antstolio teisės atsisakyti priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti</i>	31

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 73 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl kaltės ir veikos pavojingumo

Institucijos nutarimu asmuo buvo nubaustas pagal ANK 73 straipsnio 1 dalį („Tėvų valdžios nepanaudojimas arba panaudojimas priešingai vaiko interesams“) už tai, kad tinkamai nevykdė įsipareigojimo leisti septynis kartus per savaitę po 15 min. privačiai telefonu nuo 19 val. sūnui bendrauti su skyriumi gyvenančia motina. Bylą nagrinėję teismai pripažino, kad asmuo pirmiau nurodyto įsipareigojimo tinkamai nevykdė be rimtų, šiuos veiksmus pateisinančių priežasčių, tačiau padarė išvadą, kad asmens veiksmuose nenustatyta kaltė dėl jam inkriminuojamo administracinio nusižengimo padarymo. Teismų vertinimu, asmuo savo veika labiau siekė pakenkti sūnaus motinai, o ne padaryti žalos vaiko interesams. Prašymu atnaujinti administracinio nusižengimo bylą institucija nesutiko su teismų išvada, kad asmens veiksmuose nebuvo kaltės ir kad jo veikos pavojingumas nepasiekė tokios ribos, nuo kurios tikslinga būtų taikyti administracinę atsakomybę.

Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai, sprenddami asmens kaltės (ne)buvimo klausimą, nepakankamai įvertino gana reikšmingas bylos aplinkybes (pvz., aktualiu bylai laikotarpiu vaikas negalėjo bendrauti su skyriumi gyvenančia motina telefonu maždaug trečdalį šio laikotarpio dienų; kitokių galimybių nei telefonu bendrauti su skyriumi gyvenančia motina vaikas neturėjo; tai nebuvo pavienis atvejis – tokia situacija periodiškai kartojosi penkiolika kartų; aptariamo įvykio metu vaikas buvo tik penkerių metų amžiaus; ir nors tokio amžiaus vaikui yra itin svarbus emocinis ryšys su abiem savo tėvais, jam buvo formuojama nuomonė, kad motina pamiršta sūnui paskambinti ir pan.) ir dėl to netinkamai pritaikė įstatymą – ANK 73 straipsnio 1 dalį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad asmuo administracinį nusižengimą padarė veikdamas tiesiogine tyčia. Byloje nustatyta, kad asmuo savo elgesio nekeitė, nedėjo pastangų, kad situacija keistųsi (pvz., po institucijos pareigūnų vizito asmuo ir toliau trukdė vaikui tinkamai bendrauti su motina). Teisėjų kolegijos vertinimu, asmens kaltės nepašalina teismų nustatyta aplinkybė, kad skyriumi gyvenančiai motinai 11 kartų buvo sudaryta galimybė bendrauti su sūnumi apie pusę valandos, nes, atsižvelgiant į vaiko amžių, toks bendravimo būdas (dėl per ilgo pokalbio telefonu laiko) jį vargino, taigi nebuvo pagrindo šios aplinkybės pripažinti geriausiai atitinkančia vaiko interesus.

Kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nesutiko su teismų išvada, kad aptariamu atveju asmens veika nesiekė tokio pavojingumo, dėl kurio būtų tikslinga taikyti administracinę atsakomybę pagal ANK 73 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje teisės normoje nurodytu pažeidimu siekiama užtikrinti itin pažeidžiamų visuomenės narių, t. y. vaikų, teises, o šiuo atveju buvo pažeistos vos penkerių metų sulaukusio vaiko teisės; veika atlikta tam tikrą sistemą sudarančiais veiksmais, nevykdant geriausių vaiko interesus atitinkančio atvejo vadybos plano, kuriam, be kita ko, pritarė ir pats administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad padarytas nusižengimas yra pavojingas ir negali nesulaukti jokios valstybės, veikiančios per savo institucijas, reakcijos. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad ANK 73 straipsnio 1 dalyje uždraustas teisės pažeidimas baudžiamas švelniausia administracine nuobauda – įspėjimu. Taigi pagal savo turinį tokia nuobauda minimaliai varžo administracinę atsakomybėn patraukto asmens teises ir laisves ir reiškia tik grėsmę, kad asmens teisės ir laisvės bus griežčiau suvaržytos tuo atveju, jei asmuo šį administracinį nusižengimą padarytų pakartotinai.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teismų sprendimus panaikino ir institucijos nutarimą paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-19-303/2023

ANK 95 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl sąvokos „kitas atsakingas asmuo“

Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje buvo kilęs teisės taikymo klausimas, susijęs su subjekto, kuris gali būti laikomas atsakingu pagal ANK 95 straipsnio 1 dalį, nustatymu. Institucijos nutarimu įmonės vadovė buvo nubausta pagal ANK 95 straipsnio 1 dalį už tai, kad apie trijų užsienio valstybės piliečių įdarbinimą įmonėje nebuvo pranešta teisės aktų nustatyta tvarka – mažiausiai prieš vieną dieną neinformuotas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinis skyrius (toliau – VSDFV). Apygardos teismas įmonės vadovės administracinio nusižengimo teiseną nutraukė konstatuodamas, kad ji su darbuotoju įdarbinimu susijusių dokumentų pateikimą VSDFV buvo delegavusi buhalterinės apskaitos tvarkymo paslaugas teikiančiai įmonei, dėl to ji neatitinka ANK 95 straipsnio 1 dalyje nurodytų specialiojo subjekto požymių. Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą institucija teigė, kad įmonės vadovė turi būti patraukta administracinėn atsakomybėn pagal ANK 95 straipsnio 1 dalį, nes tik ji atitinka darbdavio požymius.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad aptariamoms teisės normos dispozicijoje nurodyta, jog už nusižengimą administracinėn atsakomybėn traukiamas darbdavys ar „kitas atsakingas asmuo“. Lietuvos Respublikos darbo kodekse (toliau – DK) apibrėžta darbdavio sąvoka (21 straipsnio 3 dalis), tačiau DK normos nereglamentuoja, kas gali būti laikomas „kitu atsakingu asmeniu“ ANK 95 straipsnio 1 dalies prasme. Nei iš DK, nei iš teismų praktikoje pateiktų išaiškinimų nekyla prievolė, kad „kitas atsakingas asmuo“ būtų darbdavio darbuotojas, pvz., struktūrinio padalinio vadovas ar pan. Elektroninės draudėjų aptarnavimo sistemos naudojimo taisyklių bendrųjų nuostatų (toliau – Nuostatai) 4 dalies pagrindu elektroninius pranešimus ir elektroninius prašymus VSDFV turi teisę teikti darbdavys ar jo įgaliotas fizinis asmuo, turintis teisę pasirašyti socialinio draudimo pranešimus.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad šioje byloje darbdavys įdarbinimo dokumentų pateikimo VSDFV funkciją buhalterinės apskaitos tvarkymo paslaugų sutarties pagrindu buvo pavedęs atlikti kitai įmonei. Teisėjų kolegija nusprendė, kad toks pavedimas (įgaliojimas) nelaikytinas netinkamu. Pagal pirmiau nurodytus Nuostatus, toks įgaliojimo asmens atliekamas veiksmas sukelia teisėtas pasekmes ir laikomas tinkamu VSDFV informavimu apie darbo santykių pradžią. Aptariamu atveju teisėjų kolegija konstatavo, kad įmonės vadovė ėmėsi tinkamų priemonių, kad įvykdytų savo pareigą informuoti VSDFV apie asmenų darbo pradžią, – informavo buhalterinės apskaitos tvarkymo paslaugas teikiančią įmonę apie įdarbinimo pradžią, kad ši, vykdydama sutartyje aptartas pareigas, informuotų VSDFV, todėl įmonės vadovės kaltės dėl inkriminuoto administracinio nusižengimo nenustatyta.

Kartu šiame kontekste Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad kiekvienu atveju sprendžiant dėl asmens kaltės pagal ANK 95 straipsnio 1 dalį, būtent – dėl atsakomybėn traukiamo subjekto, turi būti įvertinama visuma faktinių aplinkybių, susijusių su pareigos informuoti VSDFV turiniu. Darbdavio veiksmai (sprendimai), kuriais šis įgalioja kitą asmenį atlikti įstatyme įtvirtintą pareigą, turi būti nekeltantys abejonių ir būti realūs, o ne deklaratyvūs. Šiuo atveju teisėjų kolegija nenustatė, kad įmonės vadovė turėjo siekį perkelti atsakomybę buhalterinės apskaitos tvarkymo paslaugas teikiančiai įmonei ar kad būtų susiklosčiusi tendencija, kai apie asmenų įdarbinimą yra sistemingai „netyčia“ ar „per klaidą“ nepranešama ir taip piktnaudžiaujama minėtos pareigos delegavimu kitam asmeniui.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutarimą paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 23 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-20-697/2023

ANK 268 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl nepagrįsto žalos paviršiniam vandens telkiniui padarymo fakto inkriminavimo

Asmuo buvo patrauktas administracinėn atsakomybėn pagal ANK 268 straipsnio 5 dalį už tai, kad jo vadovaujama bendrovė netinkamai eksploatavo paviršinių nuotekų surinkimo sistemą, t. y. dėl sistemoje sumontuoto atviro pravalos atvamzdžio įvykus techniniam gedimui bei sutrikus technologinio vandens baseino darbiniam lygiui neteisėtai per kitos bendrovės eksploatuojamus paviršinių nuotekų tinklus į Kuršių marias buvo išleista 18,6 kub. m nevalytų gamybinių nuotekų. Konstatuota, kad tokiais veiksmais bendrovė padarė žalą paviršiniam vandens telkiniui (Kuršių marioms).

Apžvelgiamoje byloje nebuvo ginčo dėl administracinio nusižengimo padarymo fakto, veikos kvalifikavimo ir administracinėn atsakomybėn patraukto asmens kaltumo. Administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovės prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą buvo keliamas klausimas dėl nepagrįstai išplėstų kaltinimo ribų jos atstovaujajam inkriminuojant žalos paviršiniam vandens telkiniui padarymo faktą ir taip nustatant prejudicinę galią turinčią aplinkybę.

Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad ANK 268 straipsnio 5 dalyje nustatyto administracinio nusižengimo sudėtis yra formalioji, t. y. aptariamo pažeidimo padariniai nėra šio nusižengimo sudėties būtinasis požymis, todėl, šioje byloje administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui inkriminuojant pirmiau nurodytą administracinį nusižengimą, šio nusižengimo padarinių (ne)kilimo nustatymas nebuvo būtinas. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad veikos padarinių nustatymas savaime skundžiamų institucijos nutarimo bei teismų nutarčių nepadarė neteisėtų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šiame kontekste taip pat nurodė, kad žalos dydis, kaip ir žalos faktas, nepreziumuojamas ir turi būti įrodytas. Kai žala padaroma sudėtingiems pagal savo pobūdį objektams, tarp jų ir aplinkai, jos dydis nustatomas pagal kompetentingų institucijų parengtas žalos apskaičiavimo metodikas, kurios taikytinos atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatas, CK 1.5 straipsnyje įtvirtintus protingumo, teisingumo, sąžiningumo principus, kitas CK bei kitų teisės aktų nuostatas. Žalos grėsmė aplinkai, jos pobūdis ir dydis gali būti nustatyti tik remiantis kvalifikuoto specialisto išvadomis; kilusios grėsmės aplinkai nepakanka vien tik preziumuoti, ją būtina įrodyti.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad, šioje byloje inkriminuojant administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui administracinio nusižengimo, nustatyto ANK 268 straipsnio 5 dalyje, padarinius – žalą paviršiniam vandens telkiniui, tiek kaip galinčius turėti reikšmės, pvz., skiriant administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui administracinę nuobaudą, tiek ir kaip turinčius prejudicinę galią civilinėje byloje (pvz., dėl žalos aplinkai atlyginimo), žalos padarymo faktas turėjo būti ne tik objektyviai nustatytas, išdėstant įrodymus, kuriais grindžiamos teismo išvados, bet ir tinkamai motyvuotas. Šioje byloje, teisėjų kolegijos vertinimu, tai padaryta nebuvo. Apygardos teismas, sprenddamas dėl žalos aplinkai – paviršiniam vandens telkiniui (Kuršių marioms) fakto (ne)buvimo, iš esmės rėmėsi teršalų su nevalytomis gamybinėmis nuotekomis išleidimo į aplinką faktu, taip pat atliktų tyrimų protokolais. Nors šie duomenys patvirtino konkrečių kenksmingų medžiagų patekimą į aplinką, tačiau, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vertinimu, nebuvo pakankami šioje byloje žalos Kuršių marioms padarymo faktui konstatuoti. Aptariamam atveju nebuvo neginčijamai nustatytas ir teismų motyvuotai pagrįstas nei neigiamas aplinkos ar jos elementų pokytis, nei jų funkcijų, turimų savybių pablogėjimas, kaip tai apibrėžiama Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme ir aiškinama teismų praktikoje. Abejonės dėl žalos Kuršių marioms padarymo fakto ir jos dydžio šioje byloje nebuvo pašalintos.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pakeitė apylinkės ir apygardos teismų nutartis ir pašalino iš institucijos nutarimo kaltinimo aplinkybę dėl žalos paviršiniam vandens telkiniui padarymo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-17-303/2023

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 2 straipsnio 6 dalies taikymas

Dėl draudimo bausti už tą pačią nusikalstamą veiką antrą kartą (non bis in idem)

Nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas jo ginamąjį kaltu pagal BK 187 straipsnio 1 dalį, pažeidė Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje ir BK 2 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą *non bis in idem* principą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad draudžiama bausti asmenį traukiant jį už tą pačią veiką administracinę ir baudžiamąją atsakomybę, t. y., jeigu jam buvo pritaikyta sankcija – paskirta nuobauda ne kaip už nusikaltimą, bet kaip už administracinę teisės pažeidimą, jis už tą veiką negali būti traukiamas dar ir baudžiamąją atsakomybę. Siekiant tinkamai nustatyti, ar asmuo yra antrą kartą traukiamas atsakomybę už tą pačią nusikalstamą veiką, turi būti įvertinamos konkrečios nusikalstamos veikos, dėl kurios vyksta procesas, faktinės aplinkybės. Laikoma, kad *non bis in idem* principas pažeidžiamas tada, kai nustatoma, jog asmuo antrą kartą yra baudžiamas iš esmės už tuos pačius teisiškai reikšmingus faktus.

Apžvelgiamoje byloje teisėjų kolegija nustatė, kad asmuo baudžiamąją atsakomybę už nukentėjusiojo svetimo turto sugadinimą pagal BK 187 straipsnio 1 dalį buvo patrauktas jau po to, kai jis administracinio nusižengimo byloje pagal ANK 115 straipsnį („Tyčinis turto sunaikinimas ar sugadinimas“) buvo nubaustas už tą pačią veiką, t. y. už nukentėjusiojo svetimo turto sugadinimą – išdaužtą automobilio galinį langą. Asmeniui paskirta administracinė nuobauda (bauda) buvo įvykdyta.

Kasacinis teismas išaiškino, kad nustatant, ar teisiškai reikšmingi faktai, nagrinėjami abiejuose procesuose, laikytini identiškais, vertinama su tuo pačiu kaltinamuoju susijusių konkrečių faktinių aplinkybių visuma, neatskiriamai susijusi tarpusavyje laiko, erdvės ir objekto požiūriu. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje pripažįstama, kad *non bis in idem* principo pažeidimui konstatuoti pakanka, kad sutaptų bent vienas esminių veikos (administracinio nusižengimo ir nusikalstamos veikos) požymių. Šioje byloje aplinkybės, kuriomis asmuo sugadino svetimą turta, buvo žinomos tiek surašant administracinio teisės pažeidimo protokolą ir skiriant baudą, tiek baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu, t. y. jos buvo įvertintos abiejose bylose. Naujų aplinkybių, išskyrus padarytos žalos dydį, vėliau nepaaiškėjo. Nors baudžiamojoje ir administracinio nusižengimo byloje nustatyta sugadinto turto (išdaužto automobilio galinio lango stiklo) vertė skyrėsi, teisėjų kolegijos vertinimu, tai nebuvo teisiškai reikšminga aplinkybė, keičianti asmens padarytų veikų tapatumą *non bis in idem* prasme, kai kitos veikos aplinkybės – tyčiniai veiksmai, vieta, laikas – sutapo. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad asmuo administracine tvarka pirmiau buvo nubaustas už tą pačią veiką, už kurią jis kasacine tvarka skundžiamu apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu buvo patrauktas baudžiamąją atsakomybę.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija apygardos teismo nuosprendžio dalį, kuria asmuo pripažintas kaltu pagal BK 187 straipsnio 1 dalį, panaikino ir šią bylos dalį nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26-1073/2023

BK 75 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl intensyvios priežiūros taikymo paskiriant nuteistajam arešto bausmės vykdymo atidėjimą

Prokuroras kasaciniame skunde teigė, kad pagal BK 75 straipsnio 1 dalies nuostatą teismas, atidėdamas asmeniui paskirtos arešto bausmės vykdymą, privalėjo bausmės atidėjimo laikotarpiui paskirti nuteistajam ir intensyvią priežiūrą.

Kasacinis teismas, nesutikdamas su pirmiau nurodytu prokuroro teiginiu, išaiškino, kad BK 75 straipsnio 1 dalis dėl paskirtos bausmės vykdymo atidėjimo ir intensyvios priežiūros paskyrimo yra suformuluota ne kaip imperatyvi nuostata, įpareigojanti skiriant bausmės vykdymo atidėjimą nustatyti ir nuteistojo intensyvią priežiūrą, o kaip diskrecija, nustatanti teismo galimybę pasirinkti, nes įstatymo tekstas sukonstruotas su veiksmažodžiu „gali“. Vadinasi, teismui yra suteikta diskrecija, t. y. laisvė savo nuožiūra pagal bylos aplinkybes spręsti, ar atidėti paskirtos bausmės vykdymą, ar ne. Toliau sakinyje teismo diskrecija (galimybė) atidėti paskirtos bausmės vykdymą yra jungiama jungtuku „ir“, kadangi jungtukas „ir“ jungia vienuolikos sakinio dalis („gali atidėti ir paskirti“), todėl neabejotina, kad „paskirti“ yra ne imperatyvi forma, o taip pat teismo diskrecija atidėjus paskirtą bausmę nustatyti nuteistojo intensyvią priežiūrą ar jos nenustatyti. Kaip yra formuluojama imperatyvi nuostata, galima spręsti palyginant BK 75 straipsnio 1 dalį su to paties BK 75 straipsnio 5 dalies nuostatų formulavimu. Pastarojoje imperatyvus reikalavimas formuluojamas aiškiai nurodant, kad atidėdamas bausmės vykdymą pagal BK 75 straipsnio 2 ir 3 dalis (pirmoji dalis neminama) teismas paskiria nuteistajam vieną ar kelias tarpusavyje suderintas BK IX skyriuje nurodytas baudžiamojo poveikio priemones, šio straipsnio 1 dalyje nustatytą intensyvią priežiūrą ir (ar) pareigas.

Teisėjų kolegija sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad šioje byloje nebuvo pagrindo nuteistajam paskirti intensyvią priežiūrą, dėl to prokuroro kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-97-697/2023

BK 129 straipsnio 1 dalies, 130 straipsnio taikymas

Dėl tyčinio nužudymo ir nužudymo labai susijaudinus atribojimo

Kasaciniu skundu nuteistojo gynėjas prašė pakeisti teismų sprendimus – jo ginamojo nusikalstamą veiką, kvalifikuotą pagal BK 129 straipsnio 1 dalį, kvalifikuoti pagal BK 130 straipsnį, nes jis nukentėjusį nužudė būdamas afekto būsenos, t. y. labai susijaudinęs.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 130 straipsnį (staiga labai susijaudinus) tada, kai nukentėjusiajam gyvybė atimama kaltininkui esant fiziologinio afekto būsenos, kurią sukėlė neteisėtas ar itin įžeidžiantis jį ar jo artimą asmenį nukentėjusiojo poelgis. Ši būseną nustatoma pagal faktines bylos aplinkybes, taip pat vertinant ir teismo psichiatrinės-psichologinės ekspertizės išvadas.

Kasacinis teismas nustatė, kad byloje nėra jokių objektyvių duomenų, kuriais vadovaujantis būtų galima daryti išvadą, jog nuteistasis buvo fiziologinio afekto būsenos. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad nukentėjusiojo elgesys nebuvo tiek neteisėtas ar itin įžeidžiantis, kad sukeltų nuteistajam staigaus didelio susijaudinimo (fiziologinio afekto) būseną. Nuteistasis neneigė, kad smurtavo prieš nukentėjusį, tačiau viso proceso metu skirtingai aiškino konflikto aplinkybes ir smurto naudojimo priežastis. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai nenustatė tikrosios smurto naudojimo priežasties, tačiau esminis požymis, lemiantis veikos kvalifikavimą pagal BK 130 straipsnį kaip nužudymą, padarytą labai susijaudinus, yra laiko tarpas nuo smurtą sukėlusios priežasties iki smurto panaudojimo. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nužudymas pripažįstamas padarytu staiga labai susijaudinus tada, kai nužudoma tuoj po nukentėjusiojo neteisėto ar itin įžeidžiančio kaltininką ar jo artimus asmenis poelgio kaip greitas atsakas į tai. Jei po nukentėjusiojo poelgio iki nužudymo praėjo ilgesnis laiko tarpas ar kaltininkas atliko kokius nors pasiruošimo tam veiksmus, toks nužudymas paprastai negali būti kvalifikuojamas kaip padarytas staiga labai susijaudinus, nes šios aplinkybės rodo, kad staigaus didelio susijaudinimo būseną jam jau buvo praėjusi.

Kasacinio teismo vertinimu, staigaus nuteistojo susijaudinimo nebuvimą šioje byloje patvirtino teismų nustatytos faktinės aplinkybės, kad nuteistojo smurtiniai veiksmai prieš nukentėjusį nebuvo greitas ir staigus atsakas į susidariusią situaciją: pats nuteistasis tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo bylos nagrinėjimo metu prisipažino, kad konfliktas su nukentėjusiuoju prasidėjo važiuojant automobiliu, vėliau nuteistasis pasiūlė konfliktą pratęsti miške, išlipus iš

automobilio. Teisėjų kolegija nusprendė, kad šiuo atveju konflikto priežastis (piniginė skola, nuteistojo sugyventinės įžeidimas) neturėjo reikšmės veikai kvalifikuoti, nes automobilyje prasidėjęs nuteistojo ir nukentėjusiojo konfliktas buvo pratęstas sustojus miške, todėl nuteistojo smurtiniai veiksmai nebuvo greitas, staigus atsakas į, nuteistojo teigimu, įžeidžiančius nukentėjusiojo veiksmus.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas nuteistojo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55-387/2023

BK 129 straipsnio 1 dalies, 132 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl tyčinio nužudymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo atribojimo

Šioje byloje buvo aktualus netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo nužudant kitą žmogų turinio aiškinimas. Nuteistasis kasaciniame skunde nurodė, kad teismai turėjo konstatuoti neatsargų jo veikimą ir veiką kvalifikuoti ne pagal BK 129 straipsnio 1 dalį, o pagal BK 132 straipsnio 1 dalį.

Teisėjų kolegija pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad kaltės turinys atskleidžiamas ne vien paties kaltininko parodymais, išaiškinimu, kaip jis suvokė ir įvertino savo daromų veiksmų ar neveikimo pobūdį, padarinius, kokios paskatos lėmė nusikalstamos veikos padarymą ir kokių padarinių šia veika buvo siekiama. Kaltės forma, rūšis, jos turinys – subjektyvūs (vidiniai psichiniai) nusikalstamos veikos požymiai, be nurodytų aplinkybių, nustatomi tiriant bei įvertinant ir išorinius (objektyviuosius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, pastangas juos padarant, vietą, laiką, situaciją ir pan. Atskleidžiant nuteistųjų kaltės turinį, svarbu atsižvelgti į nagrinėjamos bylos konkrečias aplinkybes. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad kaltinamojo atsisakymas duoti parodymus pats savaime nei patvirtina, nei paneigia kaltės buvimą ar jos nebuvimą.

Kasacinis teismas nurodė, kad neatsargus kito žmogaus gyvybės atėmimas (BK 132 straipsnio 1 dalis) padaromas dėl nusikalstamo pasitikėjimo, jeigu jį padaręs asmuo numatė, kad jo veikimas arba neveikimas gali sukelti pavojingus BK nustatytus padarinius, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti. Nužudymas padaromas netiesiogine tyčia (BK 129 straipsnio 1 dalis), kai darydamas šį nusikaltimą asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti BK nurodytų padarinių, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti. Sąmoningas leidimas atsirasti padariniams aiškinamas kaip kaltininko abejingumas dėl to, kad jo atliekami veiksmai gali sukelti atitinkamus padarinius. Kaltininkas suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir tai, kad tokios veikos baudžiamajame įstatyme nurodyti padariniai yra labai tikėtini, realūs ar net neišvengiami, ir nors jų nesiekia ir nenori, tačiau neatsisako savo pavojingo elgesio. Kaltininkas, numatydamas pavojingų padarinių kilimą, nesiima valinių veiksmų jiems išvengti. Jis nesitiki išvengti savo veikos padarinių arba realios jų atsiradimo grėsmės, o jeigu ir tikisi, tai tik remdamasis abstrakčiais, subjektyviais, atsitiktiniais dalykais – sėkme, palankiu likimu ir pan. Tai vertintina kaip abejingumas numatomiems padariniams bei kitų asmenų interesams. Kaltininko sąmoningą leidimą kilti pasekmėms gali rodyti peilių ar kitokių pavojingų įrankių panaudojimas prieš kitą asmenį, taip pat aukos atžvilgiu abejingas kaltininko elgesys iš karto po įvykio (girtavimo tęsimas, pagalbos nesuteikimas, pasišalinimas iš įvykio vietos ir pan.). Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad tokia kaltininko intelektinė ir valinė veikla, rodanti jo abejingumą numatomiems galimiems savo pavojingos veikos padariniams, ir yra vienas esminių požymių, netiesioginę tyčią atribojant nuo neatsargumo, be kita ko, nuo nusikalstamo pasitikėjimo.

Teisėjų kolegija nusprendė, kad teismai, nustatę faktines šios bylos aplinkybes, išsamiai išanalizavę ištirtus įrodymus, padarė pagrįstą ir motyvuotą išvadą, jog nuteistasis nužudė nukentėjusįjį, veikdamas netiesiogine tyčia. Jis, su užtaisytu ginklu dalyvaudamas priešiška nusiteikusių, anksčiau jau dalyvavusių muštynėse, iš anksto susitarusių susitikti jaunuolių konflikte, suvokė pavojingą savo veiksmų pobūdį. Išsitraukdamas ginklą ir iššaudamas, kai šalia yra grupė fiziškai konfliktuojančių (besimušančių) žmonių, nuteistasis numatė, kad dėl tokio jo veikimo gali

atsirasti BK nustatytų padarinių, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti, t. y. nors nesiekė ir nenorėjo nužudyti žmogaus, tačiau nušovė nukentėjusįjį.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas nuteistojo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86-976/2023

BK 183 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl subjekto

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniu skundu ginčijo baudžiamojo įstatymo – BK 183 straipsnio 2 dalies – taikymą, nurodydami, kad nuteistasis nėra šio nusikaltimo subjektas. Kasatorių teigimu, nuteistasis neveikė kaip vienasmenis AB „P“ valdymo organas, jis vykdė kolegialaus organo – AB „P“ valdybos, kurios vienas iš narių buvo ir liudytojas, sprendimus. Anot kasatorių, sandorio sudarymo su UAB „M“ teisėtumas buvo esminė aplinkybė, šalinanti nuteistojo baudžiamąją atsakomybę pagal BK 183 straipsnio 2 dalį ir vertintina kartu su AB „P“ valdymo struktūra, pagal kurią direktorius vienasmeniškai sprendimų nepriiminėjo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad įmonės vadovas, priimdamas verslo sprendimus, sudarydamas sandorius, privalo visuomet veikti įmonės interesais ir neturi teisės priimti sprendimų, kurie yra aiškiai ekonomiškai nepagrįsti ir pažeidžia įmonės interesus. Vien ta aplinkybė, kad įmonėje yra sudarytas kolegialus organas – valdyba, nepanaikina įmonės vadovui taikomų pareigų ir reikalavimų, susijusių su įmonės valdymu. Sprendžiant, ar valdybos sprendimas pagrįstas, visų pirma turi būti vertinama, kokią informaciją apie siekiamą sudaryti įmonės sandorį atskleidė įmonės vadovas, ar ta informacija yra išsami, nešališka, pakankama išvadoms dėl siekiamų sudaryti sandorių pasekmių padaryti. Reikšminga aplinkybė laikytinas ir galimas įmonės vadovo ir (ar) valdybos narių asmeninis suinteresuotumas dėl siekiamo sudaryti įmonės sandorio, kuris gali kelti klausimų dėl jų galimo šališkumo.

Šiame kontekste teisėjų kolegija konstatavo, kad bylai aktualių sandorių sudarymo metu nuteistasis buvo ne tik AB „P“ direktorius, bet ir UAB „M“ faktinis vadovas, todėl jo veiksmai dėl AB „P“ turto pirkimo–pardavimo sandorio sudarymo su UAB „M“ neatitiko įstatyme įmonės vadovui keliamų reikalavimų veikti išimtinai įmonės interesais, būti lojaliam, veikti rūpestingai, sąžiningai, atidžiai, išvengti asmeninio suinteresuotumo, o kartu ir šališkumo. Kasacinio teismo vertinimu, nuteistasis vienareikšmiškai pažeidė bendrovės vadovo fiduciarines ir lojalumo pareigas; jo sudarytas akivaizdžiai su įmonės interesais nesutampantis turto pardavimo sandoris buvo nelogiškas, ekonomiškai nepagrįstas ir bendrovei nenaudingas; šiuo tarpiniu sandoriu iš esmės buvo siekiama tik asmeninės naudos sau.

Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nuteistojo veiksmais, sudarius ekonomiškai nenaudingą ir nepagrįstą, turto savininko interesams prieštaraujantį sandorį, t. y. dėl asmeninės naudos sau sąmoningai išvedant iš AB „P“ valdymo jos turtą į kitą, nuteistojo kontroliuojamą įmonę – UAB „M“ ir per šią įmonę pardavus jį KB „G“, o dalį lėšų pasisavinus, AB „P“ buvo padaryta reali didelė turtinė žala. Dėl to kasacinis teismas nusprendė, kad pripažinti sudaryto sandorio su UAB „M“ teisėtumą esmine aplinkybe, šalinančia nuteistojo baudžiamąją atsakomybę, nėra teisinio pagrindo. Pagal byloje nustatytas aplinkybes, bendrovės vadovo veiksmai akivaizdžiai peržengė civilinės atsakomybės ribas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nuteistojo ir jo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-303/2023

BK 24 straipsnio 6 dalies ir 183 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl bendrininkavimo pasisavinant turtą

Nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad jo ginamojo kaltė padėjus kitam nuteistajam pasisavinti jo žinioje esantį didelės vertės svetimą – UAB „M“ priklausantį – turtą teismų negalėjo būti grindžiama tik tuo, kad jis perdavė šiam kaltinime nurodytus fiktyvius trijų bendrovių buhalterinės apskaitos dokumentus. Kasatoriaus teigimu, byloje neatskleistos nuteistųjų bendrininkavimo aplinkybės, nenustatytas susitarimo pasisavinti būtent UAB „M“ turtą, o ne daryti kitą nusikaltimą, faktas ir turinys, nenustatyta kasatoriaus ginamojo tyčinė kaltė.

Kasacinis teismas nustatė, kad apeliacinės instancijos teismas nesiėmė priemonių, kad tinkamai patikrintų kasatoriaus ginčijamą jo ginamojo nuteisimą dėl padėjimo kitam nuteistajam pasisavinti didelės vertės svetimą turtą, taip pat nepatikrino nuteistųjų bendrininkavimą įrodančių bylos duomenų pakankamumo ir patikimumo. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad bendrininkavimo pasisavinant svetimą turtą atveju būtina nustatyti asmenų veikos bendrumą – tiek susitarimą daryti nusikalstamą veiką kartu, tiek ir bendrą tyčią, t. y. situaciją, kai kiekvienas bendrininkas suvokia, kad daro nusikalstamą veiką ne vienas, o bendrai su kitu asmeniu, kuris irgi suvokia vykdytojo atliekamus konkrečios bendrai daromos nusikalstamos veikos pavojingus veiksmus. Pagal BK 24 straipsnio 6 dalies nuostatas, padėjėju pasisavinant svetimą turtą gali būti laikomas ir toks asmuo, kuris padėjo daryti nusikalstamą veiką teikdamas priemones, tačiau tokiu atveju būtina nustatyti, kad toks asmuo sąmoningai suteikia tokią tikslią pagalbą, kuri sudaro realias galimybes veikti kitiems bendrininkams, t. y. pasisavinti svetimą turtą, ir šiais veiksmais padėjėjas prisideda prie bendros nusikalstamos veiklos priešastinio ryšio su nusikalstamais padariniais ir tų padarinių sąmoningai siekia. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija priminė EŽTT jurisprudencijos nuostatą, kad paprastai bendrininkų toje pačioje byloje parodymai turi būti tikrinami griežčiau, atsižvelgiant į juos duodančių asmenų suinteresuotumą perkelti atsakomybę nuo savęs kitam asmeniui ir į tai, kad jiems netaikoma atsakomybė už melagingų parodymų davimą.

Apžvelgiamoje byloje kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, deklaravęs išankstinį vykdytojo ir padėjėjo susitarimą, jo tinkamai nepagrindė, neišdėstė aiškių argumentų, kodėl kasatoriaus ginamajam teikiant dokumentus buvo sutarta veikti nusikalstamai ir bendrai tyčia, atitinkamu būdu siekti būtent UAB „M“ turto pasisavinimo padarinių, o ne daryti kokią kitą nusikaltimą. Teismai nesvarstė, kaip byloje nustatyti materialinės naudos negavusio padėjėjo (kasatoriaus ginamojo) veiksmai priešastiniu ryšiu susiję su kito nuteistojo pirmosios instancijos teismo nustatytu jo pasirinktu UAB „M“ didelės vertės turto pasisavinimo būdu, ir dėl to nepadarė jokių išvadų.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai neatskleidė (nemotyavo), kokiais duomenimis patvirtinta tiesioginė bendrininkų tyčia bendrai iš anksto susitarus veikti pasisavinant didelės vertės svetimas bendrininkams UAB „M“ lėšas, ir šią bylos dalį perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-88-489/2023

BK 184 straipsnio taikymas

Dėl neatsargaus didelės vertės svetimo turto iššvaistymo

Nuteistasis kasaciniame skunde teigė, kad teismai nepagrįstai kriminalizavo išimtinai civilinius teisinius santykius ir kad nenustatyta jokio sandorio (nei teisėto, nei neteisėto), kuriuo kasatorius būtų perleidęs saugomus grūdus, dėl to jam inkriminuota veika negalėjo būti laikoma turto iššvaistymu.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija išaiškino, kad neatsargus svetimo turto iššvaistymas (BK 184 straipsnio 4 dalis) gali pasireikšti ne tik neteisėtu patikėtu ar žinioje esančio turto perleidimu, bet ir kitokiu kito asmens turtinių reikalų netinkamu tvarkymu, padarant jam žalos. Tokia situacija

gali susiklostyti, kai, pvz., kaltininko neatsargumas lemia atsiradimą aplinkybių, sudarančių sąlygas tretiesiems asmenims patiems paimti kaltininkui patikėtą (jo žinioje esantį) turtą, žala gali būti padaroma asmeniui netinkamai atliekant jam pavestą darbą ir pan. Veikos neteisėtumas tokiu atveju pasireiškia įstatymuose ar kituose teisės aktuose arba sutartyse įtvirtintų pareigų nesilaikymu. Įmonės vadovo atveju tai gali pasireikšti, pvz., netinkamu darbo organizavimu, nepakankamu pavaldinių kontroliavimu, neužtikrinimu tinkamo jam patikėtų (žinioje esančių) vertybių saugojimo ir pan.

Kasacinis teismas nurodė, kad nors byloje ir nebuvo nustatyta, kokių konkrečių būdu civilinių ieškovių grūdai dingo iš nuteistojo vadovaujamos įmonės saugyklų, tačiau būtent nuteistasis buvo atsakingas už tinkamą šio jam patikėto svetimo turto išsaugojimą ir būtent nuteistojo kaip įmonės vadovo pareigų netinkamas vykdymas nulėmė tokio didelio kiekio grūdų trūkumo susidarymą. Kasacinio teismo vertinimu, nuteistasis kaip įmonės vadovas su saugomu turtu – grūdais – elgėsi aplaidžiai, neūkiškai, pažeisdamas teisės aktų reikalavimus, tai ir nulėmė jų trūkumą (grūdų neišsaugojimą). Atitinkamai pažeidžiant sutarties sąlygas nuteistojo vadovaujamai įmonei perduoto saugoti turto negražinus jo savininkėms (civilinėms ieškovėms), nuteistasis padarė joms kaltinime nurodytą didelę turtinę žalą.

Dėl nuteistojo kaltės išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad nusikalstama veika buvo padaryta dėl nuteistojo nusikalstamo pasitikėjimo, nes jis, turėdamas darbo patirtį savo darbo srityje, numatė, jog dėl jam kaip įmonės vadovui priskirtų pareigų aplaidaus vykdymo civilinėms ieškovėms dėl jų turto neišsaugojimo gali būti padaryta didelė turtinė žala, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jos išvengti (palikus pasaulį kitų įmonių grūdus, pavyks tinkamai įvykdyti sutarčių sąlygas).

Kartu kasacinis teismas atmetė kaip nepagrįstą nuteistojo kasacinio skundo teiginį, kad civiliniams ieškovams nebuvo sudaryta objektyvių apsunkinimų atkurti pažeistą teisę civilinio proceso priemonėmis. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad patikėto ar kaltininko žinioje esančio turto tvarkymo sąlygų pažeidimas savaime nesuponuoja baudžiamosios atsakomybės, jei nėra padaroma žalos arba nėra kliūčių padarytą žalą atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis. Sudarant sutartis dėl materialinių vertybių tarp asmenų paprastai atsiranda civiliniai teisiniai santykiai, tačiau jie gali pereiti į baudžiamuosius teisinius santykius, esant tam tikroms papildomoms sąlygoms, kurios yra susijusios su sudarytų civilinių sutarčių vykdymo objektyviu apsunkinimu. Byloje nustatyta, kad žinodamas, jog civilinių ieškovių perduotų saugoti grūdų saugyklose nebėra, nuteistasis ir toliau joms teikė klaidingus duomenis apie jo vadovaujamoje įmonėje saugomus jų grūdus kaip esančius. Taip buvo apsunkintos civilinių ieškovių galimybės gauti nuostolių kompensavimą. Be to, įmonei veikiant nuostolingai, jai buvo iškelta bankroto byla, o civilinėms ieškovėms civilinėse bylose jokia teismų priteisto nuostolių atlyginimo dalis nebuvo išieškota.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistojo padaryta veika žemesniųjų instancijų teismų teisingai kvalifikuota pagal BK 184 straipsnio 2, 4 dalis kaip neatsargus didelės vertės svetimo turto iššvaistymas ir jis pagrįstai dėl šios nusikalstamos veikos pripažintas kaltu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-89-511/2023

BK 72 straipsnio ir 202 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl neteisėto vertimosi gydytojui dermatovenerologui priskiriama profesinė veikla

Šioje baudžiamojoje byloje kosmetologė, be kita ko, buvo nuteista pagal BK 202 straipsnio 1 dalį už profesinės veiklos vykdymą, neturint licencijos ją vykdyti, t. y. už tai, kad, neturėdama gydytojo dermatovenerologo profesinės kvalifikacijos, naudodama medicinos priemones (prietaisus) – švirkštus su adata, už atlygį atliko ne mažiau kaip 80 medicininių intervencinių procedūrų – lūpų, taip pat kitų veido sričių koregavimą hialurono rūgšties užpildais, šių procedūrų metu hialurono rūgštį medicinos priemonėmis (prietaisais), pažeisdama odos audinių vientisumą, sušvirkšdavo asmenims į atitinkamos veido srities odą.

Nuteistosios gynėjas kasaciniu skundu prašė panaikinti teismų sprendimų dalis, susijusias su jo ginamosios nuteisimu pagal BK 202 straipsnio 1 dalį, ir šią bylos dalį nutraukti, argumentuodamas tuo, kad jo ginamoji nežinojo, jog negali atlikti hialurono rūgšties užpildų injekcijų.

Kasacinis teismas nurodė, kad byloje nustatyta, jog nuteistoji yra baigusi visuomenės sveikatos studijų krypties kosmetologijos koleginių studijų programą ir jai yra suteiktas visuomenės sveikatos profesinio bakalauro laipsnis ir technologo kvalifikacija. Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylai aktualių laikotarpiu – 2019 metais – vadovaujantis Lietuvos medicinos norma MN 59:2016 „Gydytojas dermatovenerologas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“, atlikti pirmiau nurodytą intervencinę procedūrą galėjo tik gydytojas dermatovenerologas. Tai, kad invaziniu metodu, t. y. hialurono rūgšties užpildu, atlikti estetiškes, kosmetines ir korekcines procedūras bylai aktualių laikotarpiu buvo suteikta išimtinai tik gydytojui dermatovenerologui – asmeniui, baigusiam universitetines medicinos studijas ir dermatovenerologijos rezidentūrą, po kurios suteikiama gydytojo dermatovenerologo profesinė kvalifikacija, teisėjų kolegijos nuomone, savaime rodo, kad neuniversitetines studijas baigusiai ir technologo kvalifikaciją įgijusiai bei medicininio išsilavinimo neįgijusiai nuteistajai nebuvo suteikta teisė atlikti jokių procedūrų invaziniais metodais. Be to, kasacinio teismo vertinimu, nuteistoji puikiai žinojo, kad jokių injekcijų hialurono rūgšties užpildais ji atlikti negali, nes to nesimokė. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad prie Lietuvos higienos normoje HN 117:2007 „Grožio paslaugų sveikatos saugos reikalavimai“ nurodytų kitų invazinių grožio paslaugų, priešingai nei teigė kasatorius, negali būti priskiriamos ir hialurono rūgšties užpildų injekcijos, kadangi šią procedūrą bylai aktualių laikotarpiu galėjo atlikti tik gydytojas dermatovenerologas ir pirmiau nurodyta procedūra priskiriama medicinos praktikai. Kitoms invazinėms grožio paslaugoms yra priskiriamos tos nagų, plaukų, veido ir kūno priežiūros paslaugos, kurios nebuvo priskiriamos išimtinai gydytojo dermatovenerologo kompetencijai, pavyzdžiui, odos valymas. Nagrinėjamų argumentų kontekste kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad pagal šiuo metu galiojančią teisinę reguliavimą procedūras, kurias kasatorius nepagrįstai įvardijo kaip grožio paslaugas, estetiniais tikslais gali atlikti tik gydytojas dermatovenerologas (invaziniu metodu – užpildais – estetiškes, kosmetines ir korekcines procedūras) ir plastinės ir rekonstrukcinės chirurgijos gydytojas (estetinės atjauninimo procedūras, naudodamas užpildus). Taigi, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija nusprendė, kad pagal dabartinį teisinį reguliavimą nuteistoji tol, kol neturės teisės užsiimti gydytojo dermatovenerologo arba plastinės ir rekonstrukcinės chirurgijos gydytojo praktika, neturės teisės atlikti hialurono rūgšties užpildų injekcijų.

Dėl nusikalstamos veikos rezultato (pajamų) konfiskavimo

Kasacinis teismas aptariamoje byloje taip pat nepagrįstu pripažino ir nuteistosios gynėjo kasacinio skundo argumentą, kad nuteistosios gautos pajamos (11 180 Eur) už intervencinių procedūrų atlikimą yra teisėtos, dėl to negali būti konfiskuojamos.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nuteistoji už neteisėtą profesinę veiklą, t. y. už profesinę veiklą, kuri savaime nėra draudžiama, tačiau jai vykdyti yra reikalinga licencija, kurios ji neturėjo, gavo pajamų – 11 180 Eur. Žemesnės instancijos teismai nusprendė šias pajamas, kaip nusikalstamos veikos rezultata, konfiskuoti.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje nuteistoji nuteista ir pagal BK 223 straipsnio 1 dalį, t. y. už aplaidų buhalterinės apskaitos tvarkymą (už pajamų, gautų iš veiklų pagal individualios veiklos pažymą, aplaidžią apskaitą – hialurono rūgšties užpildų perpardavimą, trumpalaikių, permanentinių makiažų atlikimą). Pirmosios instancijos teismas nuosprendyje nurodė, kad nuteistoji, vykdydama neteisėtą profesinę veiklą – atlikdama lūpų putlinimą hialurono rūgšties injekcijomis, neturėjo pareigos tvarkyti apskaitą ir deklaruoti iš neteisėtos profesinės veiklos gautų pajamų, todėl ji negali būti traukiama atsakomybėn už aplaidų buhalterinės apskaitos tvarkymą dėl 11 180 Eur pajamų. Teisėjų kolegija nusprendė, kad nuteistoji šiuo atveju neturėjo pareigos sumokėti valstybei mokesčių nuo minėtų gautų pajamų, nes tokia veikla užsiėmė neteisėtai. Atitinkamai šie pinigai negalėjo būti laikomi gautais teisėtu būdu, jokie mokesčiai nuo jų negalėjo būti mokami valstybei. BK 72 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad konfiskuotinu turtu laikomas BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas.

Kasacinis teismas nurodė, kad nusikalstamos veikos padarymas negali būti ekonomiškai naudingas kaltininkui, todėl nusikalstamos veikos rezultato (pajamų) konfiskavimo pagrįstumas nekelia abejonių. Tik pritaikius turto konfiskavimą gali būti tiek atkurta sąžininga ekonominė pusiausvyra, tiek užtikrinta, kad nusikalstamos veikos padarymas kaltininkui nebūtų naudingas. Priešingu atveju, nekonfiskavus neteisėtu būdu gauto turto, nuteistoji, nors ir būtų nuteista kriminaline bausme, liktų praturtėjusi dėl savo nusikalstamų veiksmų.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nuteistosios gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-83-511/2023

BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalių taikymas

Dėl pornografinio turinio dalyko platinimo ir demonstravimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 309 straipsnio 1 dalį už pornografinio turinio dalyko platinimą, t. y. už tai, kad, naudodamasis „Snapchat“ mobiliąja programėle, tuo metu su juo intensyviai seksualinio pobūdžio temomis bendravusiai merginai persiuntė vaizdo įrašą, kuriame matyti, kaip jam nenustatyta mergina atlieka oralinę lytinę aktą.

Nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniu skundu prašė panaikinti teismų sprendimus ir baudžiamąją bylą nutraukti, argumentuodami tuo, kad seksualinio pobūdžio informacijos siuntimas vieno partnerio kitam tik asmeninio naudojimo tikslais yra jų privataus gyvenimo dalis, kuri valstybės negali būti niekaip reguliuojama, juolab negali būti už tai baudžiama.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pornografinio turinio vizualinės medžiagos siuntimas vieno partnerio kitam, kai siunčiama tik išskirtinai su jais susijusi informacija ir ši informacija skirta tik jų asmeninio naudojimo tikslais, yra tų asmenų teisės į privatumą turinio dalis. Baudimu už tokios informacijos siuntimą nepagrįstai apribojama teisė į privatumą, jis laikytinas neproporcingu, juo iš dalies paneigiama ir teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą esmė, be to, baudimu už tokią veiką niekaip nesiekama apsaugoti kitų asmenų teisių bei laisvių ir Konstitucijoje įtvirtintų vertybių. Tačiau kitaip turėtų būti traktuojama situacija, kai siunčiamą pornografinio turinio informaciją sudaro ne tik dviejų partnerių vieno kitam su jais asmeniškai susijusi informacija, bet ir informacija, susijusi su kitu, t. y. trečiuoju, asmeniu, neišreiškusiu savo valios dėl tokio pobūdžio informacijos siuntimo asmeniniais dviejų partnerių seksualinio bendravimo tikslais. Tokiu atveju teisės į privatų gyvenimą ribojimas yra pagrįstas.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į prie bylos pridėtą dokumentą – Gaires teisėsaugos institucijoms, šiame dokumente atskleistas mobiliosios programėlės „Snapchat“ veikimo principas, t. y. kad „Snapchat“ mobilioji programėlė suteikia galimybę keistis nuotraukomis, vaizdo įrašais ir žinutėmis, o jos pagrindinis išskirtinumas yra tas, kad draugams siunčiamos nuotraukos, vaizdo įrašai ir tekstinės žinutės yra matomi tik tam tikrą nustatytą laiką ir peržiūrėti jie išnyksta; siuntėjas pats nustato, kiek laiko gavėjas galės matyti gautą turinį. „Snapchat“ serveriai nustatyti taip, kad ištrintų „Snaps“ po to, kai juos peržiūrėjo visi numatyti gavėjai. Kasacinis teismas nustatė, kad šie duomenys kartu su dokumente esančia informacija apie vartotojo vardo keitimo galimybes buvo įvertinti teismų, siekiant nustatyti, ar būtent nuteistasis per „Snapchat“ mobiliąją programėlę siuntė su juo bendravusiai merginai jam inkriminuojamą pornografinio turinio dalyką sudarančią informaciją, tačiau šis įrodymas nebuvo įvertintas sprendžiant dėl nuteistojo tyčios kryptingumo.

Šiame kontekste teisėjų kolegija nurodė, kad pagal BK 309 straipsnio 4 dalį baudžiamas tas, kas demonstravo ar reklamavo pornografinio turinio dalykus. Kasacinis teismas išaiškino, kad pornografinio turinio dalykų demonstravimas ir platinimas yra panašūs nusikalstamų veikų sudėčių, nustatytų BK 309 straipsnyje, požymiai, tačiau jų atskyrimas yra svarbus, skiriasi šiais požymiais išreikštų veikų pavojingumas, atitinkamai ir atsakomybė už juos. Pornografinio turinio dalyko demonstravimu laikomas pornografinio turinio dalyko rodymas kitam asmeniui ar kitiems asmenims tokiu būdu, kad šie galėtų susipažinti su jo turiniu. Pornografinio turinio dalykų demonstravimas nėra BK 309 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėties alternatyvusis požymis.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas konstatavo, kad nuteistojo tyčios kryptingumo nustatymo tinkamumas šioje byloje yra teisingo veikos kvalifikavimo prielaida. Apeliacinės instancijos teismas nustatė subjektyvųjį BK 309 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties požymį – tiesioginę tyčią – nuteistojo veikoje, tačiau aiškių argumentų dėl nuteistojo veikos kvalifikavimo pagal BK 309 straipsnio 1 dalį, kurį atliko pirmosios instancijos teismas, tinkamumo nepateikė. Teisėjų kolegija tai pripažino esminiu BPK pažeidimu, dėl kurio buvo suvaržytos nuteistojo teisės, todėl apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-85-628/2023

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatų taikymas

Dėl draudimo persekioti ir bausti už tą pačią nusikalstamą veiką antrą kartą

Apžvelgiamoje byloje kasacinis teismas nustatė, kad vieno iš išteisintųjų atžvilgiu buvo pažeistas *non bis in idem* (draudimo bausti už tą patį nusikaltimą) principas.

Teisėjų kolegija nurodė, kad byloje nustatyta, jog pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu kaltinamieji dėl automobilio vagystės buvo išteisinti pagal BK 178 straipsnio 3 dalį kaip nepadarę veikos, turinčios šio nusikaltimo požymių. Išteisinęs kaltinamuosius, pirmosios instancijos teismas nutartimi informavo prokurorą apie pagrindą spręsti dėl BK 182 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties požymių galimo buvimo kaltinamųjų ar kitų asmenų veiksmuose. Apeliacinio teismo nutartimi atmetus byloje paduotus apeliacinius skundus, šis išteisinamasis nuosprendis įsiteisėjo. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, prokuroras pradėjo ikiteisminį tyrimą pagal BK 182 straipsnio 2 dalį ir 236 straipsnio 1 dalį ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu vienas iš kaltinamųjų buvo nuteistas pagal BK 182 straipsnio 2 dalį, o kitam nutartimi byla nutraukta jam mirus. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu kaltinamasis, kuris pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu buvo nuteistas pagal BK 182 straipsnio 2 dalį, buvo išteisintas, nurodžius, kad galimai buvo padarytas nusikaltimas, nurodytas BK 178 straipsnio 3 dalyje, tačiau kaltinamojo pakartotinai persekioti ir bausti negalima.

Vertindamas šią situaciją, kasacinis teismas pažymėjo, kad, esant įsiteisėjusiam išteisinamajam nuosprendžiui, kaltinamieji (miręs asmuo ir išteisintasis) buvo persekiojami baudžiamąja tvarka antrą kartą už tuos pačius veiksmus, atliktus iš esmės tuo pačiu laiku ir toje pačioje vietoje. Teisėjų kolegijos vertinimu, nekyla abejonių, kad įsiteisėjęs išteisinamasis nuosprendis laikomas baigiamuoju aktu (*res judicata*), kurį priėmus tampa negalimas tolesnis baudžiamasis persekiojimas dėl tos pačios veikos, dėl kurios kaltinamieji buvo išteisinti. Tai, kad baudžiamajame procese atsirado dar vienas kaltinamasis, ir tai, kad pasikeitė jų veiksmų kvalifikavimas, nesudarė pagrindo jų persekioti antrą kartą už tą pačią faktinę veiką. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad EŽTT jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, jog, sprendžiant *non bis in idem* problemą ir vertinant veikos tapatumą, neprivaloma atsižvelgti į jos teisinį kvalifikavimą, nes reikšmės turi tik *idem factum* (pati faktinė veika), o ne *idem crimen* (veikos kvalifikavimo arba teisinio vertinimo tapatumas).

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad prokuroras, gavęs pirmosios instancijos teismo nutartį dėl BK 182 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties požymių galimo buvimo kaltinamųjų ar kitų asmenų veiksmuose, įsiteisėjus išteisinamajam nuosprendžiui, turėjo priimti BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte nurodytą sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, tačiau to nepadarė ir tęsė baudžiamąjį procesą. To nepadarė ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismui priėmus išteisinamąjį nuosprendį dėl BK 178 straipsnio 3 dalyje nurodytos veikos bei toliau tęsiant procesą išteisintajam dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 182 straipsnio 2 dalyje, buvo pažeistas *non bis in idem* principas. Dėl to teisėjų kolegija pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo

nuosprendžius panaikino ir baudžiamąją bylą nutraukė BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte įtvirtintu pagrindu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-719/2023

BPK 8 straipsnio 3 dalies, 22 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 7 dalies nuostatų taikymas

Dėl nuteistojo teisės į vertimą baudžiamajame procese

Nuteistojo gynėja kasaciniame skunde teigė, kad baudžiamojo proceso metu buvo pažeista jos ginamojo teisė žinoti, kuo jis yra kaltinamas, ir gauti kaltinamojo akto vertimą į arabų kalbą raštu. Pasak kasatorės, nė vienas iš jos ginamajam įteiktų kaltinamojo akto vertimo variantų nebuvo tinkamai išverstas į arabų kalbą, taip pažeidžiant nuteistojo procesines teises.

Kasacinis teismas su šiuo kasacinio skundo argumentu nesutiko ir nurodė, kad EŽTT praktikoje išaiškinta, jog kaltinamajam, kuris nemoka teismo procese vartojamos kalbos, garantuojama teisė nemokamai naudotis vertėjo pagalba apima visus dokumentus ar pasisakymus baudžiamajame procese, kuriuos kaltinamajam būtina suprasti arba perteikti proceso kalba siekiant pasinaudoti teise į teisingą bylos nagrinėjimą. Pagal šią nuostatą nereikalaujama rašytinio visų įrodymų ir kitų proceso dokumentų vertimo. Teikiama vertėjo pagalba turi būti tokia, kad suteiktų kaltinamajam galimybę susipažinti su jam iškelta byla ir gintis, pateikiant teismui savąją įvykių versiją.

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, jog kaltinamojo akto vertimas nuteistajam buvo atliktas ir jam įteiktas, tačiau paaiškėjus, kad kaltinamojo akto turinys gali būti netikslus, byla nebuvo pradėta nagrinėti. Pirmosios instancijos teismas pradėjo bylos nagrinėjimą iš esmės tik tuomet, kai nuteistajam pakartotinai buvo įteiktas kaltinamojo akto vertimas į arabų kalbą, o teismo posėdžio metu nuteistasis patvirtino, kad supranta, kuo yra kaltinamas. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad iš bylos medžiagos matyti, jog bylą nagrinėjant teisme dalyvavo arabų kalbos vertėjai, kurie teismo posėdžių metu prisiekė ir buvo įspėti dėl atsakomybės pagal BK 235 straipsnį. Šiame kontekste teisėjų kolegija pabrėžė, kad teisinis reguliavimas, tarptautinių ir nacionalinių teismų praktika efektyvų asmens teisių, susijusių su vertėjo dalyvavimu, užtikrinimą sieja ir su sąlyga, kad asmuo nesupranta teismo procese vartojamos kalbos ar ja nekalba.

Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad bylos duomenys patvirtina, jog nuteistasis suprato jam pareikšto kaltinimo esmę, aktyviai naudojosi jam suteiktomis procesinėmis teisėmis. Iš bylos medžiagos matyti, kad per apklausas ir įtarimo pareiškimą ikiteisminio tyrimo metu nuteistasis teigė suprantantis lietuvių kalbą, atsisakė vertėjo. Apie tai, kad nesupranta jam lietuvių kalba pareikšto kaltinimo esmės, nuteistasis pranešė teismui tik atvykęs į teisiamąjį posėdį. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad po kaltinamojo akto lietuvių kalba nuteistajam įteikimo iki pirmojo teisiamojo posėdžio nei nuteistasis, nei jį viso proceso metu gynusi profesionali teisininkė nereiškė prašymo dėl kaltinamojo akto vertimo į arabų kalbą nuteistajam įteikimo. Ši aplinkybė, teisėjų kolegijos vertinimu, laikytina svarbia vertinant teismų praktikoje suformuotas nuostatas, kad teise į vertėjo pagalbą negali būti piktnaudžiaujama taip vilkinant procesą, kontekste.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai tinkamai laikėsi BPK 8 straipsnio, 22 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 7 dalies reikalavimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-66-594/2023

BPK 20 straipsnio 5 dalies, 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalių, 324 straipsnio 6 dalies nuostatų pažeidimas

Dėl teismo pareigos patikrinti, ar ikiteisminis tyrimas organizuotas bei atliktas objektyviai ir nešališkai

Kasatoriai teigė, kad apžvelgiamoje byloje ikiteisminį tyrimą organizavo ir jį kontroliavo šališkas prokuroras, nes jis, organizuodamas ir kontroliuodamas ikiteisminį tyrimą, siekė daryti spaudimą įtariamiesiems, siekė kyšio už tyrimo nutraukimą. Kasatorių vertinimu, tokio ikiteisminio tyrimo metu surinkti įrodymai negali būti laikomi leistiniais.

Kasacinis teismas nurodė, kad ikiteisminis tyrimas – tai esminė baudžiamojo proceso stadija, kuri lemia būsimo teismo proceso turinį ir ribas. EŽTT praktikoje pažymėta, kad bylos tyrimo stadija itin svarbi rengiantis teismo procesui: šios stadijos metu gauti įrodymai dažnai lemia pagrindą, kuriuo remiantis teisme bus nagrinėjama kaltinamajam inkriminuojama nusikalstama veika, o nesilaikant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio (teisingo proceso) reikalavimų padaryti pažeidimai gali reikšmingai pakenkti baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme teisingumui.

Nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, taip pat baigiamųjų kalbų pirmosios instancijos teisme ir apeliacinės instancijos teisme metu abu nuteistieji teikė informaciją apie ikiteisminio tyrimo metu neteisėtus prokuroro veiksmus, dėl kurių prokuroras yra įtariamasis kitoje baudžiamojoje byloje, jo šališkumą. Į šiuos nuteistųjų proceso metu nurodytus teiginius, tiek į informaciją, kad šalia nagrinėjamos baudžiamosios bylos proceso vyksta ir kitas baudžiamasis procesas dėl korupcinio pobūdžio veikos, į kurių nuteistieji yra įtraukti ir kurių galimai atliko bylos tyrimą organizavęs ir kontroliavęs prokuroras, abiejų grandžių teismai nereagavo, šių aplinkybių ir faktų nelaikė reikšmingais nagrinėjamai bylai ir savo priimtuose sprendimuose jų nevertino.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad bylą nagrinėjantis teismas, esant tiek proceso dalyvių pareiškimams dėl galimo prokuroro šališkumo, tiek kitoms aplinkybėms, keliančioms abejonių dėl ikiteisminio tyrimo atlikimo objektyvumo ir skaidrumo, vertindamas proceso sąžiningumą apžvelgiamoje byloje, privalėjo išsiaiškinti, ar organizuodamas ikiteisminį tyrimą prokuroras ir jo kontroliuojamas tyrėjas veikė sąžiningai, ar abiejų nuteistųjų kaltumą pagrindžiantys bylos duomenys buvo renkami ir fiksuojami nešališkų pareigūnų. Šiame kontekste išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas, siekdamas užtikrinti jos proceso teisingumą, privalo vertinti ne tik įsiteisėjusiu baigiamuoju procesiniu aktu nustatytus, bet ir kitus jam žinomus konkrečius duomenis apie, be kita ko, galimą pareigūnų piktnaudžiavimą ikiteisminio tyrimo metu.

Kartu kasacinis teismas pabrėžė, kad apeliacinio teismo pareiga baudžiamąją bylą patikrinti tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose, apima ne tik kaltinimo surinktų įrodymų vertinimą, bylos aplinkybių nustatymą pagal kaltinamąjį aktą bei jų analizę, bet ir kaltinamojo gynybinės pozicijos išnagrinėjimą ir analizę bei kaltinamojo pateiktų duomenų ir argumentų vertinimą remiantis baudžiamojo proceso reikalavimais.

Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, apžvelgiamoje byloje neatsakyti klausimai yra susiję ir su sąžiningo proceso kvestionavimu – negalėdami atsakyti į klausimą, ar ikiteisminis tyrimas buvo organizuotas bei atliktas objektyviai ir nešališkai, teismai kartu negali spręsti, ar dėl to nebuvo reikšmingai pakenkta baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme teisingumui.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nepatikrino bylos tiek, kiek to buvo prašoma apeliaciniuose skunduose, neatliko reikiamos apimties įrodymų tyrimo, dėl to įrodymų vertinimas šioje byloje nebuvo pagrįstas išsamiau visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-88-489/2023

BPK 70 straipsnio nuostatų taikymas

Dėl užsienio valstybės išduoto ar perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribų

Kasaciniame skunde nuteistasis ir jo gynėjas teigė, kad teismai pažeidė BPK 70 straipsnio nuostatas, nes jis pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nuteistas už nusikalstamą veiką, kurios tiek požymiai – nuteistojo atlikti veiksmai, tiek teisinis kvalifikavimas skiriasi nuo požymių veikos, dėl kurios jis buvo perduotas pagal Europos arešto orderį (toliau – EAO).

Atsakydamas į šiuos kasacinio skundo argumentus, kasacinis teismas nurodė, kad atliekant ikiteisminį tyrimą ir nagrinėjant bylą teisme nusikalstamos veikos padarymo faktinės aplinkybės gali būti tikslinamos. Faktinių aplinkybių tikslinimas nereiškia, kad asmuo yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ne už tą veiką, dėl kurios padarymo jis buvo perduotas ar išduotas. Perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribas pirmiausia apibrėžia ne prašyme perduoti asmenį nurodomas baudžiamojo įstatymo straipsnis, dalis ar punktas, o veiksmai (neveikimas), už kuriuos yra prašoma perduoti asmenį. Taigi, išduotas asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už padarymą nusikalstamos veikos, kurios faktinės aplinkybės nėra visiškai identiškos nurodytoms prašyme.

Apžvelgiamoje byloje apylinkės teismo nutartimi nuteistajam buvo skirta kardomoji priemonė – suėmimas. Šios nutarties pagrindu Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra išdavė EAO. Tiek nutartyje, tiek EAO buvo nurodyta, kad nuteistasis įtariamas padaręs BK 149 straipsnio 4 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką – mažamečio išžaginimą. Prieš perduodant bylą nagrinėti į teismą, veikos kvalifikavimas buvo pakeistas ir su kaltinamuoju aktu byla į teismą perduota kaltinant nuteistąjį pagal BK 149 straipsnio 3 dalį nepilnamečio asmens išžaginimu. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, kaltinimas buvo pakeistas dar kartą – pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nuteistasis nuteistas pagal BK 150 straipsnio 3 dalį už nepilnamečio seksualinį prievartavimą.

Šiame kontekste kasacinis teismas pirmiausia pažymėjo, kad tiek ESTT, tiek nacionalinių teismų praktikoje suformuotos taisyklės, esant būtinybei, leidžia baudžiamojo proceso metu tikslinti asmeniui, perduotam pagal EAO, pareikštą kaltinimą. Teisėjų kolegijos vertinimu, sprendžiant, ar apkaltinamajame nuosprendyje padaryti veikos, už kurią nuteistas kasatorius, aplinkybių bei teisinio jų vertinimo pakeitimai sudaro pagrindą šiuos pakeitimus laikyti kita nusikalstama veika BPK 70 straipsnio 1 dalies prasme, atsižvelgtina ne tik į teksto formuluočių skirtumus, bet ir į tai, ar padaryti pakeitimai lemia iš esmės naują kaltinimą nei tą, dėl kurio nuteistasis buvo perduotas pagal EAO ir dėl kurio buvo atliekamas ikiteisminis tyrimas.

Teisėjų kolegija nurodė, kad iš bylos matyti, jog būtinybė tikslinti kaltinimus visų pirma kilo bylos ikiteisminio tyrimo metu – po įtariamojo apklausos ir jo bei nukentėjusiosios akistatos, nustačius, kad nuteistasis, nors ir žinojo, jog nukentėjusioji veikos padarymo metu buvo jaunesnė nei 18 metų amžiaus, tačiau galėjo nesuvokti, kad ji yra mažametė. Nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, ištyrus ir įvertinus bylos įrodymų visumą, buvo nustatyta, kad nuteistasis atliko su nukentėjusiaja seksualinio pobūdžio veiksmus prieš jos valią (jai būnant bejėgiškos būklės dėl girtumo), tačiau liko abejonių dėl to, ar nuteistasis šiomis aplinkybėmis atliko su nukentėjusiaja lytinį aktą. Atsižvelgiant į šias nustatytas aplinkybes, nuteistojo veika buvo perkvalifikuota pagal kitą baudžiamojo įstatymo normą nei ta, kuri buvo nurodyta EAO. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad teisinės normos pakeitimas, iš esmės nulemtas BK formato (išžaginimo ir seksualinio prievartavimo išdėstymo skirtinguose straipsniuose), nesuteikia pagrindo daryti išvadą, kad kasatorius buvo nuteistas už nusikalstamą veiką, dėl kurios jis nebuvo perduotas EAO. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad kasatorius buvo nuteistas už seksualinės prievartos veiksmus, atliktus prieš tą pačią nukentėjusiąją, nepakito nei nusikaltimo laikas, nei vieta. Be to, nuteistajam inkriminuoto straipsnio sankcija žymiai švelnesnė nei nusikalstamos veikos, nurodytos EAO, sankcija. Be to, teisėjų kolegijos vertinimu, nors nusikaltimų, nurodytų BK 149 ir BK 150 straipsniuose, padarymo būdai (kaltininkų veiksmai), sudarantys išžaginimo ir seksualinio prievartavimo požymius, skiriasi, tačiau tiek viena, tiek kita norma nustato baudžiamąją atsakomybę už prievartinius seksualinio pobūdžio veiksmus ir yra skirta asmens seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui apsaugoti.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistojo bylą nagrinėję teismai nepažeidė BPK 70 straipsnyje įtvirtinto draudimo užsienio valstybės išduotą ar perduotą asmenį nuteisti už iki jo išdavimo ar perdavimo padarytą nusikalstamą veiką, už kurią jis nebuvo išduotas ar perduotas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-95-594/2023

BPK 112 straipsnio, 114 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl draudimo antrą kartą priimti ir nagrinėti tą patį civilinį ieškinį

Apžvelgiamoje byloje kasatorius teigė, kad, tenkindami civilinius ieškinius, teismai nesilaikė BPK 114 straipsnio reikalavimų, nes, pažeisdami Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 1 punkto reikalavimus, neperdavė jų nagrinėti fizinio asmens bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Be to, kasatorius tvirtino, kad civilinių ieškinių reikalavimai negalėjo būti tenkinami šioje baudžiamojoje byloje, nes tie patys civiliniai ieškiniai buvo išspręsti civilinėse bylose.

Kasacinis teismas nurodė, kad BPK 114 straipsnis nustato, jog jeigu į baudžiamąją bylą kaip civilinis atsakovas įtrauktas juridinis asmuo ar fizinis asmuo, kuriam iškelta bankroto ar restruktūrizavimo byla, civilinis ieškinytis šioje baudžiamojoje byloje gali būti nenagrinėjamas, o visi su civiliniu ieškiniu susiję dokumentai prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi gali būti perduodami bankroto ar restruktūrizavimo bylą nagrinėjančiam teismui. Taigi ši nuostata nėra imperatyvi ir šį klausimą paliekama spręsti teismui. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje civiliniai ieškiniai baudžiamojoje byloje buvo paduoti iki fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, nebuvo nustatyta kliūčių juos nagrinėti baudžiamojoje byloje, o tiek baudžiamosios atsakomybės, tiek nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo klausimų išsprendimas vienoje byloje atitiko bylų nagrinėjimo operatyvumo principą ir sudarė galimybę išnagrinėti bylą išsamiai ir teisingai.

Kartu kasacinis teismas nurodė ir tai, kad Fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 1 punkte nustatyta fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo ir nagrinėjimo teiseną. Civilinių ieškinių nagrinėjimo baudžiamojoje byloje ši teisės norma nereglamentuoja, dėl to kasatoriaus nuoroda į Fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 1 punkto nuostatų pažeidimą nepagrįsta.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad draudimas antrą kartą priimti ir nagrinėti tą patį civilinį ieškinį nustatytas CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkte. Iš BPK 112 straipsnyje pateikto teisinio reguliavimo taip pat išplaukia, kad civilinis ieškinytis negali būti priteistas baudžiamojoje byloje, jeigu tas pats ieškinytis buvo išspręstas civilinėje byloje. Pareiškus antrą kartą tą patį ieškinį, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas turi atsisakyti jį priimti ir pripažinti pareiškėją civiliniu ieškovu. Jeigu toks ieškinytis vis dėlto buvo priimtas baudžiamojoje byloje, jis negali būti tenkinamas. Šiame kontekste išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pagal CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkto prasmę tapačiais ieškiniai yra pripažįstami tada, kai sutampa visi trys elementai – šalys (ieškovas ir atsakovas), ieškinio dalykas ir faktinis ieškinio pagrindas. Jei sutampa ieškinio dalykas ir pagrindas, tačiau bylos šalis yra kita, ieškinytis nelaikomas tapačiu. Apžvelgiamoje byloje civilinis atsakovas nesutampa. Civilinėse bylose ieškiniai buvo pareikšti juridiniam asmeniui, kurio vadovu buvo kasatorius. Baudžiamojoje byloje civiliniai ieškiniai pareikšti kasatoriui, kuris, kaip juridinio asmens vadovas ir jo dalyvis (akcininkas), yra subsidiariai atsakingas už civiliniams atsakovams padarytą žalą. Kadangi įmonė, kurios vadovu buvo kasatorius, yra bankrutavusi ir likviduota, o civiliniams ieškovams padaryta žala neatlyginta, kasatoriui, išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, tenka pareiga atlyginti visą šioje byloje civiliniams atsakovams priteistą žalą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad žemesnės instancijos teismai BPK 112, 114 straipsnių nuostatų nepažeidė ir pagrįstai tenkino civilinius ieškinius.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-89-511/2023

BPK 112 straipsnio, 114 straipsnio nuostatų taikymas

Dėl civilinio ieškinio perdavimo bankroto ar restruktūrizavimo bylą nagrinėjančiam teismui

Nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad teismai netinkamai išsprendė civilinio ieškinio klausimą. Kasatorių vertinimu, nuteistasis negali atsakyti, be kita ko, ir civiline tvarka už negautas bendrovės pajamas, o nekilnojamojo turto pardavimo vertės skirtumas, kasatorių nuomone, negalėjo būti pripažintas negautomis bendrovės pajamomis, nes kasatorius, kaip tuometinis įmonės vadovas, turtą pardavė ne mažesne verte, nei ją nustatė įmonės valdyba. Be to, kasatoriai teigė, kad žemesniųjų instancijų teismai netinkamai taikė ir aiškino BPK 114 straipsnio nuostatas, nes turėjo palikti civilinį ieškinį nenagrinėtą ir jį kartu su ieškiniu aktualiais dokumentais perduoti nagrinėti civilinio proceso tvarka bankroto byloje.

Teisėjų kolegija su šiais kasacinio skundo argumentais nesutiko ir nurodė, kad pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalies nuostatą juridinio asmens valdymo organo narys, nevykdantis arba netinkamai vykdamas pareigas, nurodytas šiame straipsnyje ar steigimo dokumentuose, privalo padarytą žalą atlyginti juridiniam asmeniui visiškai, jei įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis nenustato kitaip. Juridinio asmens valdymo organo nario civilinę atsakomybę pagal CK 2.87 straipsnio nuostatas lemia jo pareiga veikti išimtinai juridinio asmens interesais.

Teisėjų kolegija nurodė, kad dėl nuteistojo nusikalstamų veiksmų, t. y. patikėto jam svetimo įmonės turto pasisavinimo, įmonei buvo padaryta reali didelės vertės turtinė žala. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ši žala yra nuteistojo nusikalstamos veikos pasekmė, o tarp nusikalstamos veikos, dėl kurios nuteistasis pripažintas kaltu, ir atsiradusios žalos nustatytas priežastinis ryšys. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, žemesnės instancijos teismai teisingai nusprendė, jog nusikaltimu padarytą, taigi realią turtinę žalą, kaip tiesioginį neteisėto veiksmo rezultatą, privalo atlyginti ją padaręs asmuo, konkrečiu atveju – nuteistasis.

Dėl kasaciniame skunde nurodyto BPK 114 straipsnio pažeidimo teisėjų kolegija pažymėjo, kad šis straipsnis yra aiškinamas kartu su Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) 29 straipsnio 2 dalimi, kuri nustato, kad baudžiamosiose bylose pareikšti juridinio asmens kreditorių civiliniai ieškiniai ir su šiais ieškiniiais susiję dokumentai perduodami nagrinėti nemokumo bylą iškėlusiam teismui BPK nustatyta tvarka. Teisėjų kolegijos vertinimu, sistemiškai aiškinant JANĮ 29 straipsnio 2 dalį ir BPK 114 straipsnį, galima padaryti išvadą, kad šios normos yra skirtos atvejams, kai į baudžiamąjį procesą bankrutuojantis (restruktūrizuojamas) juridinis asmuo yra įtrauktas kaip civilinis atsakovas, bet ne atvejams, kai toks juridinis asmuo yra civilinis ieškovas. Šiame kontekste kasacinis teismas kartu pažymėjo, kad apžvelgiamoje byloje bankrutuojanti įmonė į baudžiamąją bylą įtraukta kaip ieškovė, o ne kaip atsakovė. Taigi, bylos aplinkybės, priešingai nei teigia kasatoriai, neatitinka BPK 114 straipsnyje keliamų sąlygų, kad šio straipsnio pagrindu civilinis ieškinys būtų perduotas bankroto bylą nagrinėjančiam teismui.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai teisingai išsprendė nusikaltimu padarytos turtinės žalos atlyginimo klausimą ir BPK X skyriuje reglamentuojamų teisės normų reikalavimų dėl žalos atlyginimo pareiškus civilinį ieškinį baudžiamosioje byloje nepažeidė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamosioje byloje Nr. 2K-65-303/2023

BPK 141 straipsnio 1 dalies ir BK 66 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl buvimo ekspertizės įstaigoje laiko įskaitymo į bausmę

Kasatorius nurodė, kad teismai jam neįskaitė į bausmę laiko, kurį jis išbuvo ekspertizės įstaigoje, kur buvo pasiūstas atlikti stacionarios teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizės. Taip, kasatoriaus teigimu, buvo pažeistos BPK 141 straipsnio 1 dalies ir BK 66 straipsnio 1 dalies nuostatos.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija su šiuo kasacinio skundo argumentu sutiko ir pažymėjo, kad BPK 141 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog jeigu tiriant ar nagrinėjant baudžiamąją bylą prireikia įtariamajam daryti teismo medicinos ar stacionarinę teismo psichiatrijos ekspertizę, įtariamasis ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi gali būti atiduotas į ekspertizės įstaigą ir laikomas ten iki ekspertizės akto pateikimo prokurorui arba teismui. Buvimo ekspertizės įstaigoje laikas įskaitomas į suėmimo laiką. BK 66 straipsnio 1 dalis nustato, kad teismas, skirdamas bausmę asmeniui, kuriam buvo taikytas kardomasis kalinimas (suėmimas), privalo jį įskaityti į paskirtą bausmę.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija nusprendė, kad laikas, kurį nuteistasis buvo laikomas ekspertizės įstaigoje, jam įskaitytinas į bausmę.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-89-511/2023

BPK 246 straipsnio, 436 straipsnio 3 dalies nuostatų taikymas

Dėl kaltinamojo teisės dalyvauti bylos nagrinėjime pažeidimo ir gynėjo teisės pasakyti paskutinį žodį, kai byla nagrinėjama kaltinamajam nedalyvaujant

Kasaciniame skunde nuteistojo gynėja teigė, kad, nutaręs nagrinėti bylą kaltinamajam nedalyvaujant (BPK 246 straipsnis), pirmosios instancijos teismas, neturėdamas tam teisinio pagrindo, pažeidė fundamentalią kaltinamojo teisę – teisę dalyvauti jo paties bylos nagrinėjime, kartu sutrukdė kaltinamajam tinkamai įgyvendinti kitas jam įstatymo suteiktas procesines teises. Be to, baigus bylos nagrinėjimą, gynėjai nebuvo suteiktas baigiamasis žodis, o tai, anot kasatorės, laikytina esminiu baudžiamojo proceso pažeidimu (BPK 436 straipsnio 3 dalis), nes, kaltinamajam nedalyvaujant, šis pažeidimas atitinka kaltinamojo teisės į paskutinį žodį pažeidimą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad apžvelgiamoje byloje nustatyta, jog egzistavo visos papildomą kaltinamojo teisių apsaugą garantuojančios *in absentia* (baudžiamosios bylos nagrinėjimo už akių) taikymo sąlygos – kaltinamajam buvo žinoma apie jam pradėtą baudžiamąjį procesą, proceso metu jam buvo užtikrinta teisė turėti gynėją. Sužinojęs apie jam priimtą apkaltinamąjį teismo nuosprendį, nuteistasis pasinaudojo savo teise pateikti apeliacinį skundą, dalyvavo procese, kurio metu jam pareikšti kaltinimai buvo iš naujo išnagrinėti iš esmės fakto ir teisės aspektais. Kartu teisėjų kolegija nurodė, kad bylos medžiaga patvirtina, jog, žinodamas apie jam pradėtą baudžiamąjį procesą, iš anksto suderintus teismo posėdžius, nuteistasis išvyko iš Lietuvos Respublikos, prieš tai neįspėjęs teismo ir negavęs atitinkamo teismo leidimo. Apie savo išvykimą nuteistasis nebuvo informavęs ne tik teismo, bet ir savo gynėjos. Nuteistasis teikė prašymą dėl galimybės dalyvauti bylos nagrinėjime nuotoliniu būdu, tačiau nustatytu laiku pagal jam atsiųstą „Zoom“ programos nuorodą neprisijungė. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo teigti, kad, nusprenddamas tęsti baudžiamosios bylos nagrinėjimą kaltinamajam (nuteistajam) nedalyvaujant, pirmosios instancijos teismas pažeidė BPK 246 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus.

Atsakydama į kasacinio skundo argumentus dėl BPK 436 straipsnio 3 dalies pažeidimo, teisėjų kolegija nurodė, kad byloje nustatyta, jog pirmosios instancijos teismas nesuteikė gynėjai baigiamąjo žodžio, taip pažeisdamas BPK 436 straipsnio 3 dalies nuostatas. Kartu sprendama, ar šis pažeidimas apžvelgiamoje byloje gali būti laikomas esminiu, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nuteistojo gynėja savo baigiamąją kalbą sakė paskutinė, atsikirtimų ir pastabų neturėjo, pasakiusi baigiamąją kalbą, pateikė prašymą leisti jai pasinaudoti BPK 293 straipsnio 7 dalyje nustatyta teise ir raštu pasiūlyti teismui BPK 307 straipsnyje nustatytų sprendimų formuluotę, šis prašymas teismo buvo patenkintas. Be to, teisėjų kolegijos vertinimu, svarbu ir tai, kad pirmosios instancijos teismo pažeidimas buvo pašalintas bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, kai pačiam nuteistajam buvo suteikta teisė duoti paaiškinimus dėl jam pareikštų kaltinimų ir suteiktas paskutinis žodis, taip tinkamai įgyvendinant BPK nustatytas kaltinamojo (nuteistojo) teises.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo padarytas BPK 436 straipsnio 3 dalies pažeidimas nesukėlė pasekmių kaltinamojo teisėms ir neturėjo įtakos galutinio teismo sprendimo teisingumui.

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl pardavėjo ar paslaugų teikėjo teisės reikalauti taikyti ieškinio senatį vartotojo reikalavimams, kai ieškinį teisme, prašydamas nagrinėti vartojimo ginčą iš esmės, pareiškia pardavėjas ar paslaugų teikėjas

Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai išnagrinėjus vartotojo prašymą ir įpareigojus baldų gamintoją (paslaugų teikėją) nemokamai pašalinti jo pagamintų ir vartotojo bute sumontuotų baldų trūkumus, baldų gamintojas (ieškovas) pateikė ieškinį teisme ir reikalavo taikyti ieškinio senatį vartotojo reikalavimams. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė, nurodęs, jog baldų gamintojas negali gintis ieškinio senatimi, nes jis pats pareiškė ieškinį teisme.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (toliau – VTAĮ) suteikia pasirinkimo teisę vartotojui savo pažeistas teises ginti tiesiogiai teisme, pareiškiant ieškinį pardavėjui ar paslaugų teikėjui, arba kreiptis į vartojimo ginčus nagrinėjančią instituciją. Jeigu vartotojas nusprendžia kreiptis į vartojimo ginčus nagrinėjančią instituciją ir pardavėjo ar paslaugų teikėjo vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos priimtas sprendimas jo netenkina, vartotojo inicijuoto ginčo nagrinėjimas iš esmės pardavėjo ar paslaugų teikėjo iniciatyva gali būti perkeliamas į teismą. Nors ieškinį teisme tokiu atveju pareiškia pardavėjas ar paslaugų teikėjas (atitinkamai jis byloje dalyvauja ieškovo procesiniu statusu), teisme yra nagrinėjamas tas pats vartojimo ginčas, t. y. materialųjį reikalavimą pareiškusia ginčo materialiojo teisinio santykio šalimi išlieka vartotojas.

Taigi, vartotojui pasirinkus kreiptis į vartojimo ginčus nagrinėjančią instituciją, pardavėjas ar paslaugų teikėjas gali gintis nuo vartotojo reikalavimų perkeldamas kilusio ginčo nagrinėjimą į teismą (VTAĮ 28 straipsnio 1 dalies nustatyta tvarka) ir reikalaujamas vartotojo reikalavimams taikyti ieškinio senatį. Pardavėjo ar paslaugų teikėjo prašymas taikyti vartotojo reikalavimams ieškinio senatį tokiu atveju turi būti vertinamas taip pat, kaip ir tuo atveju, jei vartotojo reikalavimai būtų buvę pareikšti tiesiogiai teisme, atsižvelgiant, be kita ko, į tai, kad vartotojo kreipimasis į vartojimo ginčų neteismo sprendimo subjektą ieškinio senaties terminą sustabdo. Įstatymas ir kasacinio teismo praktika asmens teisę pareikšti reikalavimą taikyti ieškinio senatį sieja ne su procesine jo padėtimi, o su padėtimi materialiojo teisinio santykio, dėl kurio yra kilęs ginčas, atžvilgiu bei šio ginčo išsprendimo įtaka šio asmens teisėms ir pareigoms, t. y. tiesioginiu materialiuoju asmens suinteresuotumu bylos baigtimi.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir bylą grąžino iš naujo nagrinėti šiam teismui, nes ieškinio senaties termino pradžios momento nustatymas bei šio termino praleidimo priežasčių vertinimas yra susijęs su faktinių aplinkybių vertinimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-82-823/2023

Asmenys

Dėl opciono sutarties sampratos ir jos atskyrimo nuo preliminariosios sutarties

Ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam iš atsakovų (sutuoktinių) 1530 paprastųjų vardinių nematerialiųjų uždarnosios akcinės bendrovės akcijų, o iš ieškovo atsakovams – 15 000 Eur atlyginimo. Ieškovas nurodė, kad 2018 m. rugpjūčio 6 d. Nyderlanduose įsteigta įmonė (kurios akcininkas yra ieškovas) pardavė atsakovui 90 paprastųjų vardinių materialiuųjų bendrovės akcijų. Tą pačią dieną ieškovas pasirašė su atsakovu rašytinį susitarimą, nustatydami, jog 2018 m. rugpjūčio 6 d.

– 2019 m. rugpjūčio 6 d. laikotarpiu ieškovas turės teisę nusipirkti iš atsakovo 90 procentų visų bendrovės akcijų; tokias akcijas ieškovas galės įsigyti už 15 000 Eur sumą, neatsižvelgiant į tai, kokia tuo metu bus tikroji akcijų vertė. Ieškovas 2019 m. balandžio 28 d. išreiškė pageidavimą pasinaudoti sutartyje nustatyta teise, tačiau atsakovas atsisakė akcijas parduoti. Atsakovė priešieškiniu prašė pripažinti negaliojančiu nuo sudarymo momento ieškovo ir atsakovo sudarytą sutarimą, kurį ieškovas įvardijo opciono sandoriu, kaip prieštaraujantį imperatyvioms teisės normoms dėl bendro sutuoktinių turto disponavimo.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o priešieškinių atmetė. Nors šalys skirtingai teisiškai kvalifikavo susitarimą, teismas pripažino tokį sandorį opciono sutartimi, atitinkamai ir ieškovo teisę reikalauti sutartį vykdyti natūra. Apeliacinės instancijos teismas panaikino sprendimo dalį, kuria tenkintas ieškinys, ir ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad ginčijamu sandoriu susitarta dėl galimybės ateityje sudaryti pagrindinę akcijų pirkimo–pardavimo sutartį, šalių susitarimą teismas kvalifikavo kaip preliminarų susitarimą dėl akcijų perleidimo ateityje, dėl to susitarimo neįmanoma reikalauti įvykdyti natūra.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK normose opciono sutartis neapibrėžta kaip atskira sutarties rūšis (CK 1.101 straipsnio 1 dalyje opcionas nurodomas kaip civilinės apyvartos objektas – išvestinis vertybinis popierius), tačiau CK normose nedraudžiama sutarties šalims sudaryti opciono sutarčių (susitarimų dėl opciono) ar į jas panašių sutarčių. Analizuodamas Europos Sąjungoje ir nacionalinėje teisėje pateiktas opciono (pasirinkimo) sandorio apibrėžtis, kasacinis teismas pažymėjo šiuos esminius pasirinkimo sutartį kvalifikuojančius kriterijus: (i) opciono pirkėjo teisė, o ne pareiga (ii) įsigyti ar parduoti (iii) prekes, finansines priemones, valiutą, kitokį finansinį turtą (iv) už tokios sutarties sudarymo metu sutartą kainą (v) konkrečią dieną ateityje ar vykdymo dieną arba anksčiau. Opciono sutarties objektas yra ne konkretus turtas (prekė), o tik teisė įsigyti ją ateityje. Teisė ateityje su finansiniu turtu atlikti finansines operacijas sandorio sudarymo dieną sutartomis sąlygomis gali būti įsigyjama tiek už tam tikrą mokestį ar kitokį atlygį, tiek ir be papildomo mokesčio.

Atribodamas opciono sutartį nuo preliminariosios sutarties, kasacinis teismas išskyrė šiuos nurodytų sutarčių skiriamuosius požymius: 1) preliminariosios sutarties, kuri yra organizacinė, atveju yra įforminamas šalių ketinimas ateityje sudaryti pagrindinę sutartį. Opciono sutartis turi savarankišką objektą – išvestinį vertybinį popierių (opcioną), susijusį su perleidžiamais vertybiniais popieriais ar kitu turtu, kurį opciono sutartimi tik numatoma įsigyti ar perleisti ateityje; 2) preliminariojoje sutartyje nustatomos abipusės šalių teisės ir pareigos, tuo tarpu opciono sutartyje įpareigojimai sudaryti sutartį ateityje saisto tik opciono pardavėją; tokia opciono pardavėjo pareiga priklauso nuo išreikštos opciono pirkėjo valios; 3) opciono sutartimi sukuriama ne ikisutartiniai, o sutartiniai santykiai. Tai reiškia, kad jeigu opciono pirkėjas pasinaudoja sutartyje įtvirtinta pasirinkimo teise sudaryti pirkimo–pardavimo sutartį ateityje, pardavėjas privalo sudaryti pirkimo–pardavimo sutartį. Per nustatytą terminą opciono pirkėjui nepasinaudojus šia teise, sutartis dėl turto įsigijimo ar perleidimo negali būti priverstinai įvykdoma, o sumokėta premija negražinama. Sutarties pažeidimas leidžia opciono pirkėjui pasinaudoti visais CK bendrosiose sutarčių teisės nuostatose įtvirtintais teisių gynybos būdais ir, priešingai negu preliminariosios sutarties atveju, reikalauti įvykdyti opciono sutartį natūra. Preliminariosios sutarties atveju, pasibaigus nustatytam terminui pagrindinei sutarčiai sudaryti, iš įsipareigojimo neįvykdžiusios šalies gali būti pareikalauta nuostolių atlyginimo; 4) opciono sutartis yra rizikos sutartis, todėl jai būdingas (nors ir nėra privalomas) atlygintinumas – už turtinės teisės (opciono) įsigijimą opciono pirkėjas paprastai sumoka opciono pardavėjui sutartą kainą (premiją). Preliminarijai sutarčiai toks elementas nėra būdingas.

Kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad įstatymų leidėjas notarinės formos reikalavimą tam tikrais atvejais nustatė tik akcijų pirkimo–pardavimo sutarčiai ir nenustatė tokio sandorio formos reikalavimo jokioms kitoms sutarčių rūšims, kuriomis susitariama dėl tokių akcijų perleidimo ateityje. Kadangi opciono sandoris yra sutartis dėl teisės ateityje įsigyti akcijas, o ne sutartis dėl paties turto (akcijų) pirkimo ir pardavimo, tai tokiame susitarime nėra nustatytas notarinės formos reikalavimas, toks susitarimas gali būti sudaromas laikantis bendrųjų sutarčių formai keliamų reikalavimų. Tačiau vėlesnis opciono susitarimą įgyvendinantis sandoris turi būti sudaromas laikantis CK 1.74 straipsnio 1 dalies 3 punkto reikalavimų.

Nagrinėjamoje byloje buvo pripažinta, kad šalys sudarė ne preliminariąją, o opciono sutartį. Sudarytas susitarimas neturi formos trūkumų. Kasacinis teismas konstatavo, kad netinkamas šalių teisinių santykių kvalifikavimas kaip preliminarus susitarimo galėjo lemti neteisingo sprendimo dėl ieškinių reikalavimų sutartį vykdyti natūra pagrįstumo priėmimą, tačiau byloje buvo pareikštas priešiškinis dėl tokio sandorio atitikties CK 3.92 straipsnio 4 dalies normos reikalavimams. Kadangi atsakovės apeliaciniame skunde toks klausimas buvo keliamas, o apeliacinės instancijos teismas, sandorį kvalifikavęs kaip preliminariąją sutartį, aplinkybių šiuo aspektu netyrė ir nevertino, dėl to kasacinis teismas grąžino bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-27-381/2023

Daiktinė teisė

Dėl daugiabučio namo bendrijos teisės patekti į rūsio patalpas, kuriose yra bendrojo naudojimo inžinerinės sistemos

Ieškovė (daugiabučio namo savininkų bendrija) prašė teismo įpareigoti atsakovę netrukdyti jai pateikti į atsakovei nuosavybės teise priklausančias rūsio patalpas, kuriose įrengti namo bendrojo naudojimo inžineriniai įrenginiai. Atsakovė priešiškiniumi prašė iškelti inžinerinius tinklus iš jos patalpų. Pirmosios instancijos teismas ieškovės reikalavimą patenkino, o atsakovės priešiškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas priėmė priešingą sprendimą – ieškovės ieškinį atmetė, o atsakovės reikalavimą dėl inžinerinių tinklų iškelimo patenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovė, kaip daugiabučio gyvenamojo namo bendrija, yra įstatymo įpareigota naudoti, valdyti ir prižiūrėti bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektus (šiuo atveju inžinerines daugiabučio gyvenamojo namo sistemas) ir įgyvendinti butų ir kitų patalpų (pastatų) savininkų teises ir pareigas, susijusias su jiems priklausančių bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektų (namo inžinerinių sistemų) valdymu, naudojimu ir priežiūra. Namų bendrija, įgyvendindama butų savininkų teises ir interesus, turi įstatymo suteiktą teisę kreiptis į teismą ir savarankiškai pasirinkti pažeistų teisių gynimo būdą. Ieškovė ieškiniu pareiškė reikalavimus, kurie pagal savo pobūdį būtini daugiabučio gyvenamojo namo ir jame esančių bendrojo naudojimo objektų valdymui ir naudojimui pagal paskirtį užtikrinti. Taigi, pareiškusi negatorinį ieškinį, kuriuo prašė įpareigoti atsakovę netrukdyti jai patekti į atsakovei nuosavybės teise priklausančias negyvenamąsias rūsio patalpas, ieškovė savo įgaliojimų neperžengė ir pasirinko tinkamą pažeistų teisių gynimo būdą. Pasak kasacinio teismo, aplinkybė, kad ieškovė pareiškė kitą reikalavimą, nei buvo nurodyta daugiabučio namo butų savininkų susirinkime, nesudarė teisinio pagrindo konstatuoti ją viršijus įgaliojimus ar neužtikrinus tinkamo daugiabučio namo butų savininkų teisių įgyvendinimo.

Pagal CK 4.83 straipsnio 5 dalį buto ir kitų patalpų savininkas (naudotojas) privalo leisti įgaliotiems asmenims remontuoti ar kitaip tvarkyti jo bute ir kitose patalpose esančią bendrojo naudojimo mechaninę, elektros, techninę ir kitokią įrangą. Taigi įstatymas įtvirtina pareigą atsakovei leisti įgaliotiems asmenims patekti į jai nuosavybės teise priklausančias patalpas tam, kad būtų atlikti privalomi bendrojo naudojimo objektų priežiūros darbai. Todėl ginčo atveju atsakovės nuosavybės teisių turinį apriboja įstatymas. Kadangi ieškovė, vykdydama jai įstatymo priskirtas funkcijas, privalo patekti prie inžinerinių įrenginių, todėl kasacinis teismas padarė išvadą, kad ieškovė įrodė savo veiksmų teisėtumą, o tai reiškia, kad atsakovės nuosavybės teisės ribojantys veiksmai atlikti teisės aktų pagrindu, todėl atsakovės teisių suvaržymas laikytinas teisėtai įvykdytu.

Atsakovė, reikšdama priešiškinio reikalavimą dėl inžinerinių įrenginių iškelimo, privalėjo įrodyti tokio reikalavimo pagrįstumą, t. y. kad reikalavimas yra techniškai, fiziškai ir finansiškai įgyvendinamas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovė pateikė įrodymus ne dėl visų inžinerinių tinklų iškelimo galimybės ir išlaidų, todėl apeliacinės instancijos teismas negalėjo daryti išvados apie atsakovės reikalavimo pagrįstumą ir šių aplinkybių įrodinėjimo naštos perkelti ieškovei.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Prievolių teisė

Dėl įmonės bankroto byloje kreditoriaus finansinio reikalavimo dydžio, kai kreditoriaus reikalavimo dalį padengia portfelinės garantijos išmoka

Pareiškėja kreipėsi į teismą, prašydama banko finansinį reikalavimą įmonės bankroto byloje sumažinti suma, lygia bankui iš UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) pervestos portfelinės garantijos išmokai. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos prašymą atmetė, o apeliacinės instancijos teismas patenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad portfelinė garantija užtikrina banko dalies nuostolio, kylančio iš garantuoto paskolų portfelio, padengimą finansų tarpininkui (bankui), bet ne konkrečios paskolos gražinimo užtikrinimą, kaip yra individualių paskolų garantijų teikimo atveju. Portfelinės garantijos lėšomis užtikrinama iki 20 proc. garantuoto paskolų portfelio suma, kai paskolų portfelį sudarančiose individualiose kredito sutartyse nurodoma garantuojama 80 proc. garantijos normos riba (t. y. garantijos lėšomis dengiama 80 proc. individualaus kredito dalis ir iki 20 proc. garantuoto paskolų portfelio sumos). Taigi kasacinis teismas išaiškino, kad portfelinė garantija nėra individualaus pobūdžio, t. y. ši garantija nėra susijusi su konkrečiu ūkio subjektu ir jo prievolės bankui neįvykdymu. Portfelinė garantija suteikiama bankui kaip finansuotojui / tarpininkui ir skirta ne vieno konkretaus ūkio subjekto konkrečios prievolės (suteiktos paskolos) įvykdymui užtikrinti, bet viso paskolų portfelio, kurį sudaro smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) subjektams suteiktos paskolos, finansinei (kredito) rizikai valdyti ir nuostoliams padengti. Tai yra rizikos valdymo instrumentas, kurio esmė yra nuostolių, kuriuos gali patirti kreditorius (bankas) dėl paskolų portfelio vertės sumažėjimo, dalinis padengimas, o ne individualios prievolės, patenkančios į paskolų portfelį, užtikrinimas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bankas kaip finansų tarpininkas ir po portfelinės garantijos išmokos sumokėjimo (garantijos prievolės įvykdymo) tęsia išieškojimo procedūras iš paskolos gavėjo ir paskolos užtikrinimo priemonių ir privalo gražinti INVEGAI 80 proc. sumos. Portfelinės garantijos sumą išmokėjusi INVEGA niekada neįgyja atgręžtinio reikalavimo dėl išmokėtų sumų į skolininką pagal kredito sutartį. Tuo tarpu individualios garantijos atveju visada yra atgręžtinio reikalavimo teisė. Tuo portfelinė garantija iš esmės skiriasi nuo individualios garantijos, reglamentuojamos CK, pagal kurią, įvykdęs už skolininką prievolę, garantas įgyja atgręžtinio reikalavimo teisę skolininkui (CK 6.90 straipsnio 3 dalis). Todėl portfelinės garantijos kaip *sui generis* (savita) esmė ir šios išmokos pasekmės negali būti prilygintos individualiai garantijai ir nuo jos skiriasi. Kasacinis teismas pateikė teisės taikymo ir aiškinimo taisyklę, kad portfelinė garantija nėra įprasta garantija, kurią apibrėžia CK nuostatos, kadangi portfelinė garantija į garantuojamą paskolų portfelį įtrauktai paskolai nėra paskolos gavėjo prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonė (garantija) CK 6.90 straipsnio prasme, nes portfelinė garantija yra savitas institutas, ji netapatintina nei su CK 6.90 straipsnyje reglamentuojama paprastąja (sąlygine) garantija, nei su CK 6.93 straipsnyje reglamentuojama banko (besąlygine) garantija.

Šia nutartimi kasacinis teismas pakeitė formuojamą portfelinų garantijų išmokų ankstesnėje byloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-684/2021, 33, 34 punktai) teisės aiškinimo ir taikymo praktiką, kurioje buvo laikomasi pozicijos, kad INVEGOS portfelinė garantija laikoma prievolės užtikrinimo priemone CK 6.90 straipsnio prasme.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog portfelinės garantijos ypatumas yra tai, kad kreditorius (bankas, finansų tarpininkas), kuriam INVEGA išmokėjo portfelinės garantijos išmoką, turi gražinti išmokos lėšas INVEGAI ir dėl to nėra pagrindo mažinti kreditoriaus finansinio reikalavimo skolininkui šio bankroto byloje. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikinta ir palikta nepakeista pirmosios instancijos teismo nutartis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-76-313/2023

Sutarčių teisė

Dėl finansų įstaigos pareigos vertinti vartotojo kreditingumą

Ieškovė (vartotoja) byloje įrodinėjo, kad kredito įstaiga, suteikusi jai paskolą, pažeidė atsakingojo skolinimo principą ir tinkamai neįvykdė iš šio principo kylančios kreditingumo vertinimo pareigos, todėl, be kitų reikalavimų, prašė teismo pripažinti paskolos sutartį negaliojančia arba atleisti nuo 50 proc. pelno palūkanų mokėjimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šiuos ieškovės reikalavimus atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad atsakingojo skolinimo principu siekiama kelių tikslų: visų pirma, įvertinti, ar kredito gavėjas bus pajėgus grąžinti jam paskolintą sumą (apsauginis tikslas); antra, atgrasyti kredito davėjus nuo neatsakingo kreditų teikimo (atgrasomasis tikslas); trečia, užtikrinti socialinį solidarumą daugiau atsakomybės perkeliant stipresniajai sutarties šaliai – kredito davėjui (socialinis tikslas). Atsakingojo skolinimo principas įgyvendinamas teisiniu reguliavimu nustatant verslininkui (šiuo atveju finansų įstaigai) pareigą vertinti vartotojo kreditingumą ir nustatant atitinkamas šios pareigos neįvykdymo (ar netinkamo vykdymo) pasekmes.

Kasacinis teismas išaiškino, kad teisinis reguliavimas ir atsakingojo skolinimo tikslai suponuoja poreikį vertinti vartotojo kreditingumą prieš priimant sprendimą suteikti kreditą. Tai reiškia, kad, sprendžiant dėl pareigos įvertinti kreditingumą įvykdymo tinkamumo, būtina įvertinti visas faktines ir teisines aplinkybes, buvusias sutarties sudarymo metu, o vėlesnės po sutarties sudarymo atsiradusios aplinkybės neturi teisinės reikšmės pareigos įvertinti kreditingumą tinkamumo vertinimui.

Pažymėta ir tai, kad atsakingojo skolinimo principu ir jį įgyvendinančia verslininko pareiga įvertinti vartotojo kreditingumą siekiama suteikti vartotojui ne informaciją ar konsultaciją apie kreditą, jo sukeliamas rizikas, bet papildomą apsaugą. Kredito davėjas privalo atsižvelgti į kredito gavėjo interesus ir nesiekti išimtinai asmeninės naudos vartotojo finansinio stabilumo sąskaita. Vartotojo subjektyvus supratimas apie savo finansinę situaciją įtakos šiai kredito davėjo pareigai bei jos tinkamam vykdymui teisinės reikšmės neturi. Kai įvertinus vartotojo kreditingumą nustatoma, jog vartotojas nebus pajėgus vykdyti finansinių įsipareigojimų visą kredito laikotarpį, kredito davėjas turi apsaugoti vartotoją nuo neatsakingo skolinimosi – atsisakyti suteikti kreditą. Netinkamas pareigos įvertinti vartotojo kreditingumą vykdymas sukelia atitinkamas teisines pasekmes.

Kadangi specialūs įstatymai (Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas ir Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymas) nagrinėjamoje byloje nebuvo taikomi, nustatius kredito davėjo pareigos vertinti vartotojo kreditingumą pažeidimą, taikytos bendrosios civilinės atsakomybę reglamentuojančios CK nuostatos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovės argumentas, jog atsakingojo skolinimo principo pažeidimas yra pakankamas pagrindas pripažinti paskolos sutartį negaliojančia *ab initio* (nuo sutarties sudarymo momento), yra nepagrįstas. Remiantis bendrosiomis CK taisyklėmis, reglamentuojančiomis sandorių negaliojimo institutą bei civilinę atsakomybę, konstatuotina, kad kreditoriaus pareigos pažeidimas lemia civilinės atsakomybės, o ne sandorio negaliojimo teisines pasekmes.

Kasacinis teismas iš dalies panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir nusprendė atleisti ieškovę nuo 50 proc. pelno palūkanų pagal paskolos sutartį mokėjimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-20-1075/2023

Nemokumo teisė

Dėl bankroto administratoriaus prašymo panaikinti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą išmokėti dividendus

Ieškovė dėl bankroto likviduojama bendrovė prašė panaikinti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą išmokėti akcininkams dividendus ir priteisti ieškovei iš akcininkų žalos, kuri buvo padaryta neteisėtai išmokėjus akcininkams dividendus, atlyginimą. Pirmosios instancijos

teismas abu ieškinio reikalavimus tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies, sumažindamas priteistino žalos atlyginimo dydį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nagrinėdami bylą teismai, vertindami reikalavimo dėl žalos atlyginimo įmonei pagrįstumą, kartu vertina dividendų išmokėjimo akcininkams teisėtumą. Šio akcininkų sprendimo priėmimo aplinkybės, įmonės turtinė padėtis, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo nuostatos, nurodančios atvejus, kada negalima priimti sprendimo skirti ir išmokėti dividendus, sudaro neteisėtų veiksmų, kaip vienos iš civilinės atsakomybės taikymo pažeidimą padariusiam asmeniui būtinųjų sąlygų, esmę. Dėl to bankroto administratoriaus reikalavimas panaikinti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą dėl dividendų išmokėjimo kartu reiškiant ir pagrindinį savarankišką reikalavimą dėl žalos atlyginimo dividendus gavusiems akcininkams yra perteklinis, nes juo iš esmės yra siekiama nustatyti neteisėtus akcininkų veiksmus, kaip vieną iš jų civilinės atsakomybės sąlygų. Bankroto administratoriui reikalaujant atlyginti įmonei padarytą žalą, kurią sudaro akcininkams neteisėtai išmokėta dividendų suma, reikalavimas panaikinti akcininkų sprendimą išmokėti dividendus vertintinas kaip savitikslis, nesukuriantis jokių kitokių savarankiškų materialųjų teisinių padarinių, nei juos sukelia pareikštas reikalavimas dėl žalos atlyginimo. Pagrindiniu ieškinio reikalavimu tokioje situacijoje pripažintinas reikalavimas atlyginti įmonei padarytą žalą, kuri susidarė neteisėtai išmokėjus akcininkams dividendus.

Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovės pareikštas reikalavimas dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo panaikinimo nagrinėjamos bylos kontekste gali būti vertinamas kaip antrojo reikalavimo dėl neteisėtu dividendų išmokėjimu bendrovei padarytos žalos atlyginimo pagrindas, kuris pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką negali būti savarankišku ieškinio dalyku ir dėl to kaip savarankiškas reikalavimas teisme nenagrinėtinas. Atsižvelgdamas į nurodytus išaiškinimus, kasacinis teismas suformulavo teisės aiškinimo ir taikymo taisyklę: jeigu bankroto administratorius byloje įmonės ir jos kreditorių interesais reiškia reikalavimą dėl žalos, padarytos remiantis visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu akcininkams neteisėtai išmokėjus dividendus, atlyginimo, tokiais atvejais nėra pagrindo reikšti savarankišką reikalavimą dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo, kuriuo nuspręsta išmokėti akcininkams dividendus, panaikinimo.

Konstatavęs, kad ieškovės reikalavimas panaikinti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą išmokėti akcininkams dividendus negali būti savarankiškas reikalavimo dalykas ir ginčo teisme objektas, kasacinis teismas šią bylos dalį nutraukė, o apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl žalos atlyginimo paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-91-381/2023

Dėl turto, priklausančio keliems bendraturčiams, pardavimo bankroto procese, kai bendraturčiai bankrutuoja skirtinguose procesuose

Pareiškėjas (bankrutuojantis fizinis asmuo) buvusios sutuoktinės fizinio asmens bankroto byloje prašė pripažinti negaliojančiu kreditorių susirinkimo nutarimą, kuriuo buvo nuspręsta parduoti abiem bankrutuojantiems asmenims bendrai priklausantį turtą. Pasak pareiškėjo, abiejų skolininkų bankroto administratoriai privalo kooperuotis ir bendrai vykdyti nekilnojamojo turto varžytynes, o kreditorių susirinkimai turėtų būti organizuojami taip, kad abiejų skolininkų kreditoriai turėtų galimybę teikti savo siūlymus visais turto pardavimo klausimais. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjo skundą atmetė.

Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABI) 27 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta nuostata, kad kai parduodamas keliems asmenims bendrosios nuosavybės teise priklausantis turtas, tačiau ne visiems bendraturčiams iškelta bankroto byla ir antstolis išieškojimą iš bendraturčių, kuriems nėra iškelta bankroto byla, yra nukreipęs į šį turtą, teismas bendraturčio ar kreditoriaus prašymu, gavęs visų bendraturčių sutikimą, gali leisti bankroto administratoriui arba antstoliui parduoti visą turtą, jeigu toks turto pardavimas tikėtinai leistų už jį gauti didesnę kainą negu turto pardavimas dalimis. Už turtą gautos lėšos paskirstomos proporcingai pagal bendraturčiams priklausančias turto dalis. Tačiau FABI 27 straipsnio 8 dalis nereglamentuoja situacijos, kai bankroto

byla yra iškelta visiems bendraturčiams ir jiems priklausančio turto pardavimą turėtų vykdyti keli bankroto administratoriai.

Kasacinio teismo vertinimu, skirtingose bylose bankrutuojant visiems bendraturčiams, bendrosios nuosavybės teise priklausantis turtas teismo leidimu taip pat gali būti parduodamas kaip vienas turtinis vienetas vieno iš bendraturčių bankroto administratoriaus. Vien ta aplinkybė, kad parduodant keliems asmenims bendrosios nuosavybės teise priklausantį turtą kaip vieną turtinį vienetą vieno ar kelių bankrutuojančių asmenų kreditoriams nesuteikiama teisė nuspręsti dėl šio turto pardavimo kainos ir tvarkos, savaime nepažeidžia FABĮ reikalavimų, nes kai bankrutuojančio asmens turtas yra parduodamas ne jo bankroto procese, o teismo leidimu, būtent antstolis sprendžia dėl turto pardavimo kainos ir tvarkos.

Kasacinis teismas nurodė, kad tuo atveju, kai siekiama kaip vientisą objektą parduoti dviem ne pagal vieną bylą bankrutuojantiems fiziniams asmenims bendrosios nuosavybės teise priklausantį turtą, dėl leidimo parduoti visą turtą išdavimo turi būti kreipiamasi į to bendraturčio, kurio bendro turto dalį siekiama parduoti ne jo bankroto procese, bankroto bylą nagrinėjantį teismą. Bankroto administratoriai, vykdydami kelių bankrutuojančių bendraturčių turto pardavimą viename bankroto procese, turi bendradarbiauti keisdami informaciją bendro turto pardavimo klausimais ir būti aktyvūs.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: tais atvejais, kai teismas FABĮ 27 straipsnio 8 dalyje nustatyta tvarka leidžia kaip vieną turtinį vienetą parduoti keliems bankrutuojantiems fiziniams asmenims bendrosios nuosavybės teise priklausantį turtą, turto pardavimas vykdomas to bendraturčio, kurio bankroto administratoriui išduotas leidimas parduoti visą turtą, bankroto procese, laikantis FABĮ nustatytos tvarkos. Bankrutuojančio bendraturčio kreditoriai, kurių reikalavimai tame bankroto procese, kuriame vykdomas turto pardavimas, nėra patvirtinti, neturi teisės balsuoti priimant sprendimus dėl turto pardavimo kainos ir tvarkos nustatymo, tačiau bendraturčių bankroto administratoriai turi pareigą bendradarbiauti, siekdami užtikrinti tiek pačių bendraturčių, tiek visų jų kreditorių teises ir teisėtus interesus vykdam bendro turto pardavimą.

Kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-98-823/2023

Civilinio proceso teisė

Dėl Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, teisės reikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo priteisimo

Ieškovė (Lietuvos valstybė, atstovaujama Energetikos ministerijos) prašė priteisti iš atsakovų (užsienio valstybės investuotojų ir kitų asmenų) žalos atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas atsisakė priimti ieškovės ieškinį atsakovams dėl žalos atlyginimo kaip paduotą suinteresuoto asmens vardu neįgalioto vesti bylą atstovo ir kaip nenagrinėtiną teisme civilinio proceso tvarka, taip pat kaip neteismingą Lietuvos Respublikos teismams. Apeliacinės instancijos teismas šioms išvadoms pritarė.

Kasacinis teismas pripažino nepagrįsta teismų padarytą išvadą, kad ieškovė Lietuvos Respublika, atstovaujama Energetikos ministerijos, neturi teisės reikšti tokio pobūdžio ieškinių, nes tokia teisė jai nenustatyta įstatyme. Kasacinio teismo vertinimu, aiškinimas, kad valstybės interesai dėl jai padarytos žalos atlyginimo gali būti ginami tik CPK 49 straipsnyje nurodytiems subjektams pareiškus ieškinį dėl viešojo intereso gynimo, neproporcingai riboja ir suvaržo pačios valstybės, kaip juridinio asmens, teisę reikalauti jai padarytos žalos atlyginimo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad viešojo intereso gynimo civiliniame procese ypatumas yra nulemtas aplinkybės, jog ieškiniu dėl viešojo intereso gynimo siekiama ginti ne tokį ieškinį turinčio teisę pareikšti subjekto, o trečiojo asmens, dėl kurio interesų gynimo kreipiamasi į teismą, interesus. Todėl pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nepagrįstai padarė išvadą, jog ieškovės pareikštas ieškinyje kvalifikuotinas kaip ieškinyje viešajam interesui ginti, nes byloje pareikšto ieškinių pagrindas

ir dalykas nesuteikia pagrindo padaryti išvadą, kad juo siekiama apginti kitų asmenų (šilumos vartotojų), o ne ieškinį pareiškusių Lietuvos Respublikos, interesus.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad byloje susiklosčiusi situacija atitinka Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymo 51 straipsnio 1 ir 5 dalyse nustatytas atstovavimo valstybei ir Vyriausybei taisykles bei civilinio proceso įstatymą. Todėl ieškiny byloje pareikštas laikantis atstovavimo valstybei nustatyto teisinio reglamentavimo.

Kasacinis teismas nutartyje nurodė, kad teismai taip pat padarė nepagrįstą išvadą, jog reglamentas „Briuselis Ibis“ nagrinėjamu atveju netaikytinas, nes ieškiniu keliamas ginčas patenka į minėto reglamento taikymo išimtį – *acta iure imperii* (t. y. šis reglamentas netaikomas mokesčių, muitų ar administracinėms byloms arba valstybės atsakomybei už veiksmus ir neveikimą vykstant valstybės įgaliojimus). Vadovaudamasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje suformuluotais kriterijais, kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovės ieškiniu inicijuojamas ginčas patenka į reglamento „Briuselis Ibis“ taikymo sritį, t. y. „civilinės ir komercinės bylos“ sąvoką.

Kadangi teismai netinkamai išsprendė ieškovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Energetikos ministerijos, pareikšto ieškinio priėmimo klausimą, kasacinis teismas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus panaikino ir perdavė šio ieškinio priėmimo klausimą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-92-943/2023

Dėl baudos paskyrimo už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis

Pirmosios instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą dėl priverstinio akcijų pardavimo ir patenkinęs atsakovės priešieškinį, įpareigojo ieškovę parduoti atsakovei uždarnosios akcinės bendrovės akcijų už teismo paskirtų ekspertų nustatytą kainą. Teismas nustatė, kad eksperto ataskaitos parengimo išlaidas sumoka juridinis asmuo, o šiam įpareigojimo nevykdant teismas nusprendė, kad bendrovė nepagrįstai vengia vykdyti įsiteisėjusią nutartį, ir dėl to bendrovės vadovui paskyrė baudą, jo veiksmus pripažinęs piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis. Juridinio asmens vadovas, nesutikdamas su paskirta bauda, pateikė prašymą šią baudą panaikinti, tačiau tiek pirmosios, tiek ir apeliacinės instancijos teismai jo prašymą atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog CPK 95 straipsnio, reglamentuojančio baudos už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis skyrimą, paskirtis – užtikrinti teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą ribojant dalyvaujančio byloje asmens nesąžiningą elgesį, kai savanaudiškai, piktnaudžiaujant gali būti veikama prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą, kuris pasibaigia baigiamuoju teismo procesiniu sprendimu dėl ginčo esmės. Asmens procesinio elgesio patikra sąžiningumo aspektu galima iki bylos dėl ginčo esmės išsprendimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad procesinės teisės susijusios su tam tikra asmens pasirinkimo laisve. Ši laisvė pasireiškia tuo, kad asmuo gali pasirinkti įgyvendinti turimą teisę ar jos neįgyvendinti. Piktnaudžiavimas procesine teise yra susijęs su atitinkamos teisės įgyvendinimu, t. y. kaip konkrečios subjektinės teisės įgyvendinimo sąlygų pažeidimas. Taigi tam, kad būtų pagrindas konstatuoti piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis ir taikyti CPK 95 straipsnyje įtvirtintas pasekmes, pirmiausia turi būti nustatyta, kad asmuo turi tam tikrą procesinę teisę, t. y. pasirinkimo laisvę veikti tam tikru būdu, įgyvendinti procesinę teisę arba ne. Jeigu asmeniui nustatyta procesinė pareiga, jis neturi pasirinkimo laisvės, neturi procesinės teisės, taigi neturi ir kuo piktnaudžiauti.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į bylą dėl priverstinio akcijų pardavimo nagrinėjimo ypatumus, t. y. kad tokios bylos išnagrinėjimas susideda iš kelių etapų – teismo sprendimo dėl priverstinio akcijų pardavimo priėmimo, o tokiam sprendimui įsiteisėjus – nutarties priėmimo, kuria teismas skiria ekspertus akcijų (teisių, pajų) kainai nustatyti ir nustato, kas apmoka ekspertų darbą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad bauda juridinio asmens vadovui už teismo nustatyto įpareigojimo nevykdymą buvo paskirta jau po to, kai byla buvo išspręsta iš esmės, be to, nustatytas teismo įpareigojimas apmokėti ekspertų darbo atlikimo išlaidas negali būti suprantamas kaip asmens procesinė teisė, nes šiuo atveju nėra pasirinkimo laisvės veikti. Nesant procesinės teisės, nėra

pagrindo vertinti piktnaudžiavimo procesine teise. Dėl to tenkino bendrovės vadovo prašymą ir panaikino jam paskirtą baudą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-15-421/2023

Dėl antstolio teisės atsisakyti priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti

Pareiškėjas (juridinis asmuo) pateikė antstoliui prašymą priimti vykdyti teismo vykdomąjį raštą dėl skolos išieškojimo iš skolininko. Pareiškėjas (išieškotojas), antstoliui pareikalavus, nepateikė užpildytos juridinio asmens anketos, kuria siekiama surinkti informaciją apie kliento ir naudos gavėjo tapatybę, todėl antstolis atsisakė priimti vykdomąjį dokumentą ir jį grąžino pareiškėjui. Bylą nagrinėję teismai panaikino antstolio patvarkymą.

CPK 651 straipsnio 2 dalyje nereglamentuojama, kokio pobūdžio kliūtys gali būti laikomos kitomis akivaizdžiomis kliūtimis priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad akivaizdžiomis kliūtimis priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti gali būti pripažįstamos tik tokios aplinkybės, kurios besąlygiškai užkerta kelią vykdomojo dokumento vykdymui ir kurioms išsiaiškinti antstoliui nereikia atlikti papildomų veiksmų.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad antstolio veiklos teisėtumo principas yra pažeidžiamas ne tik tuo atveju, kai vykdomasis dokumentas antstolio priimamas vykdyti neįsitikinus, ar nėra objektyvių kliūčių priimti vykdomąjį dokumentą ir pradėti vykdymo veiksmus, bet ir tuo atveju, kai vykdomąjį dokumentą atsisakoma priimti vykdyti nesant tam CPK 651 straipsnyje nustatytų pagrindų. Pastaroji situacija taip pat reiškia išieškotojo teisės į teismą pažeidimą, kadangi, antstoliui atsisakius priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti, įsiteisėjusiu teismo sprendimu patvirtintos išieškotojo teisės negali būti realiai įgyvendintos.

Nagrinėjamu atveju antstolis akivaizdžias kliūtis priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti iš esmės sieja su Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme (toliau – PPTFPĮ) įtvirtintu teisiniu reglamentavimu, konkrečiai su šio įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta įpareigotųjų subjektų (įskaitant antstolius) pareiga nustatyti bei patikrinti kliento ir naudos gavėjo tapatybę prieš pradėdant dalykinius santykius. Tačiau kasacinis teismas nurodė, jog, priešingai nei teigiama antstolio kasaciniame skunde, PPTFPĮ nėra įtvirtintas imperatyvus draudimas antstoliui užmegzti dalykinius santykius su klientu, jei nėra galimybės pagal šio įstatymo reikalavimus nustatyti kliento ir jo naudos gavėjo tapatybę. PPTFPĮ 9 straipsnio 19 dalyje įtvirtinta išimtis taikoma ne tik antstoliams, bet ir kitų profesijų atstovams, kurių veikla yra susijusi su valstybės pavestų funkcijų vykdymu ar dalyvavimu teisingumo įgyvendinimo procese (notarams, advokatams). Todėl argumentus, kad akivaizdžia kliūtimi priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti šiuo atveju buvo PPTFPĮ įtvirtinti imperatyvūs reikalavimai, kasacinis teismas pripažino nepagrįstais.

Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad vykdomojo dokumento pateikimas vykdyti nėra sandoris, pateikiant vykdomąjį dokumentą vykdyti jokios piniginės operacijos išieškotojo taip pat nėra atliekamos (PPTFPĮ 2 straipsnio 11 dalis), todėl nėra pagrindo teigti, jog vykdomojo dokumento priėmimas vykdyti prieš tai PPTFPĮ nustatyta tvarka nesurinkus visos informacijos apie išieškotojo ir jo naudos gavėjo tapatybę būtų nesuderinamas su PPTFPĮ tikslais. Atitinkamai antstolio reikalavimas išieškotojui pateikti papildomus duomenis prieš priimant vykdomąjį dokumentą vykdyti įvertintas kaip perteklinis reikalavimas, nepagrįstai ribojantis išieškotojo teisę į teismą (įsiteisėjusio teismo sprendimo vykdymą). Dėl to teismų priimti procesiniai sprendimai palikti nepakeisti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-90-823/2023

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt